

СПРАВЯНЕ С ПРОТИВОРЕЧИЯТА В УЧИЛИЩАТА ЧРЕЗ ОБРАЗОВАНИЕ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И ГРАЖДАНСТВО

МИРНО СЪЖИТЕЛСТВО И ОБЩУВАНЕ, РАЗРЕШАВАНЕ НА КОНФЛИКТИ, СОЦИАЛНА МОБИЛИЗАЦИЯ

Образователно ръководство за учители.
Разработено по проект „Споделяне на знания,
справяне с противоречията в училищата на
Гърция, Северна Македония и България“.

Antigone

INFORMATION AND DOCUMENTATION CENTRE
on Racism, Ecology, Peace and Non-Violence

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

Implemented
by the Council of Europe

СПРАВЯНЕ С ПРОТИВОРЕЧИЯТА В УЧИЛИЩАТА ЧРЕЗ ОБРАЗОВАНИЕ ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА И ГРАЖДАНСТВО

Мирно съжителство и общуване,
разрешаване на конфликти, социална мобилизация

Автори:

Атанасия Телю
Константина Панциу
Александра Радевска
Галина Дечева
Таня Христова

Образователно ръководство за учители.
Разработено по проект „Споделяне на знания,
справяне с противоречията в училищата на
Гърция, Северна Македония и България“.

Септември 2021 г.

English edition:
*Handling Controversy in Schools through
Human Rights and Citizenship Education –
Peaceful Coexistence and Communication,
Conflict Resolution, Social Mobilisation*

© Council of Europe, September 2021

*Преводът е направен с финансовата
подкрепа на Европейския съюз и
Съвета на Европа. Съдържанието на
тази работа е изцяло отговорност на
преводача(ите) и по никакъв начин не
отразяват официалното мнение на
никоя от страните.*

Възпроизвеждането на откъси (до 500 думи) е разрешено, освен с търговски цели, като се запази целостта на текста, откъсът не се използва извън контекста, не предоставя непълна информация или не подвежда по друг начин читателя по отношение на естеството, обхвата или съдържанието на текста.

Исходният текст трябва винаги да се отбелязва както следва

“© Council of Europe, 2021”.

Всички запитвания относно преиздаване/превод на целия или част от документа, следва да бъдат насочени към Дирекция Комуникация, Съвет на Европа (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Всички други запитвания относно изданието трябва да бъдат адресирани до Дирекция Демокрация, Департамент Образование, Съвет на Европа(F- 67075 Strasbourg Cedex or education@coe.int).

Дизайн и оформление:

Andreas Skraparlis, ANTIGONE – Information and Documentation Centre on Racism, Ecology, Peace and Non-Violence, Greece

Снимки на корицата:

<https://unsplash.com/>
<https://pixabay.com/el/>

© Съвет на Европа, септември 2021. Всички права запазени. Лицензирано от Европейския съюз под условия.

ISBN 978-954-350-304-9
Публикувано от АСТАРТА

Отпечатано в България

Изданието се разпространява безплатно.

ANTIGONE

INFORMATION AND DOCUMENTATION CENTRE
on Racism, Ecology, Peace and Non-Violence

ANTIGONE – Information and Documentation
Centre on Racism, Ecology, Peace and Non-
Violence

Ptolemaion 29A, 546 30,

Thessaloniki, Greece

Tel.: +30 2310 285 688

Email: info@antigone.gr

Website: www.antigone.gr

Journalists for Human Rights
Venijamin Macukovski 2A/3-16, 1000
Skopje, North Macedonia
Tel.: +389 70 233917
E-mail: detstvo@detstvo.org.mk
Website: <https://jhmk.org/>

AMALIPE
Center For Interethnic Dialogue
and Tolerance

Amalipe Center for Interethnic Dialogue and
Tolerance, Marno Pole Street 23, 5000
Veliko Tarnovo, Bulgaria
Tel.: +359 062 600 224
E-mail: office@amalipe.com
Website: <https://amalipe.bg/>

Съдържание

Увод	5
Част 1: Спорни въпроси в училищата	6
1.1: Определение	6
1.2: Видове спорни въпроси	6
1.3: Педагогически подходи	7
1.4: Стратегии за справяне с противоречията в училищата	8
1.5: Предизвикателства	10
1.6: Общи принципи и основни въпроси при ефективното справяне с противоречията в училищата	11
Част 2: Справяне с противоречията в училищата чрез образование по правата на човека и гражданство	13
2.1: 8-часова учебна програма, насочена към педагогическата общност на Гърция, Северна Македония и България	13
2.2: Оценка на 8-часовите обучителни сесии от участващите учители, директори и служители на училища	18
2.3: Образователни семинари за ученици от началните и средните училища	19
Заклучение	34
Библиография	35
Приложение 1: Проект „Споделяне на знания, справяне с противоречията в училищата на Гърция, Северна Македония и България“	36
1.1: Съвместна програма на ЕС/СЕ „Демократична и приобщаваща училищна култура в действие (DISCO)“	36
1.2: Проектът SKHC	36
1.3: Партньорството	37
1.4: Проблемът	40
1.5: Цели	41
1.6: Целеви групи	41
1.7: Продължителност	41
1.8: Основни дейности	41
1.9: Очаквани резултати	42

Увод

През 2021 г. три организации с нестопанска цел, с дейност и опит в областта на образованието по правата на човека, а именно „АНТИГОНА – Информационен и документационен център по въпросите на расизма, екологията, мира и ненасилието“ от Гърция, „Журналисти за човешки права“ от Северна Македония и Център за междуетнически диалог и толерантност „Амалипе“ от България си сътрудничиха за разработването и изпълнението на проекта, озаглавен „Споделяне на знания и справяне с противоречията в училищата в Гърция, Северна Македония и България (SKHC)“. Проектът включва набор от дейности, насочени към местните педагогически общности и целящи изграждане на спокойна и приобщаваща училищна среда в трите държави. Проектът е реализиран в рамките на Съвместната програма на Европейския съюз и Съвета на Европа „Демократична и приобщаваща училищна култура в действие“ (DISCO).

Настоящото образователно ръководство е част от проект SKHC и е разработено с цел мотивиране и улесняване на учителите, директорите на училища и образователните администратори в усилията им и инициативите за приобщаващо образование по правата на човека. То се разглежда като средство за справяне със спорните въпроси в училищните общности, често водещи до тормоз на основата на предразсъдъци¹, насилие в училище, социална стигматизация и взаимна омраза. Настоящото ръководство може да помогне за създаването на училищна среда на взаимно уважение, равно участие и приобщаване, както и да доведе до постепенно развитие на нова училищна култура, основана на принципите на правата на човека, демокрацията и мира между всички членове на училището.

Ръководството е полезно както за учителите в горните класове на основните училища и тези в средните училища, участвали в обучителните сесии на проект SKHC за справяне с противоречията, така и за всеки друг член на педагогическата общност, стремящ се да подкрепя, изгражда и подпомага учебните програми за справяне с противоречията посредством образование по правата на човека. Сборникът е вдъхновен от пакета за професионално развитие „Преподаване на спорни въпроси чрез образование за демократично гражданство и права на човека“ и ръководството „Управление на противоречията. Разработване на стратегия за справяне с противоречията и преподаване на спорни въпроси в училищата“, разработени в рамките на други проекти, изпълнявани по съвместни програми на Съвета на Европа и Европейския съюз.

¹ Тормозът на основата на предразсъдъци е поведение, мотивирано от предразсъдъци, основаващи се на самоличността на индивида, действителна или възприемана. Той включва дискриминационен език или поведение по отношение на характеристики на самоличността, като например възраст, увреждане, раса, произход, пол, сексуална ориентация, религия или убеждения и т.н.

ЧАСТ 1:

Спорни въпроси в училищата

1.1: Определение

Кои въпроси са спорни?

Определението за спорни въпроси варира леко на различните места. Едно от определенията за спорни въпроси гласи, че те са значими академични, социални, политически и идеологически въпроси, включващи противоположни гледни точки и/или множество гледни точки.² Спорният въпрос се определя и като въпрос, който води до спор и несъгласие поради различие в мненията.³

Според друго определение въпросите обикновено стават спорни, когато участващите страни са с конкуриращи се ценности и интереси; когато категорично не са съгласни със становища, твърдения или действия; когато темата засяга някаква специфична чувствителност (например политическа или религиозна); или когато предизвикват емоционална реакция. Тези теми могат да се отнасят до събития в миналото, ситуация в настоящето или някакъв бъдещ желан резултат.⁴

В европейските образователни практики **спорните въпроси се определят като „въпроси, предизвикващи силни емоции и свързани с нашите ценности и идеали, които могат да разделят общността и обществото“⁵. Те пораждаат силни емоции, противоречиви обяснения и решения, базирани на алтернативни вярвания и ценности, конкуриращи се интереси, водещи до разделяне на обществото.**

1.2: Видове спорни въпроси

Спорните въпроси варират от местни до глобални и са различни на различните места. Например въпросите за религиозната и сексуалната ориентация са относително непротиворечиви в някои страни, но много противоречиви в други. Някои спорни въпроси имат дълга и трайна история, като разделения и конфликти между различни групи в рамките на държавите, докато други, като кибертормоза и заплахата от радикализация на младите хора, възникнаха едва наскоро. В този смисъл това, което е спорно в едно училище или дори в един клас, може да не е проблем в други.

Потенциално спорни въпроси в учебната програма са:

- ▶ Въпроси, свързани с историята, включващи различни описания и гледни точки, и чувствителни теми като конфликти в миналото, произход на национализма, фашизма, антисемитизма и ислямophobia.
- ▶ Въпроси, свързани със съвременни проблеми, например социални, политически, икономически, религиозни, морални, философски и др. (обхващани от няколко предмета като история, религиозно образование, здравно образование, гражданско и социално образование, литература, наука и др.).

Някои учебни предмети могат да предизвикат повече противоречия от други:

- ▶ Литература – социални въпроси като расизъм и равенство, промени в отношението към проблемите с течение на времето.
- ▶ Език – опознаване на други страни и култури, културни връзки.
- ▶ История и въпроси, свързани с историята, като описаните по-горе.

² <https://policy.hcpss.org/8000/8050/>, посетен на 10 август 2021 г.

³ https://www.edu.gov.mb.ca/k12/cur/socstud/frame_found_sr2/tns/tn-34.pdf, посетен на 10 август 2021 г.

⁴ <https://poorvucenter.yale.edu/teaching/ideas-teaching/teaching-controversial-topics>, посетен на 10 август 2021 г.

⁵ Преподаване на спорни въпроси чрез образование за демократично гражданство и права на човека, Съвет на Европа, септември 2015 г., стр. 8.

- ▶ Наука – еволюция, промени в климата, опити с животни, изследване на стволови клетки, генетично модифицирани храни.
- ▶ Религиозно образование – религиозно разнообразие и използване на религиозни символи като разпятие и хиджаб.
- ▶ Здравно и сексуално образование – сексуална ориентация, аборт, употреба на наркотици.
- ▶ Математика – различни бройни и измервателни системи, използване на и злоупотреба със статистически данни, като например данни, свързани с престъпността и нивата на имиграция.
- ▶ Гражданско и социално образование – политически системи, политически партии, политики и идеологии.
- ▶ Физическо възпитание – културни нагласи към спорта, полови модели в спорта и допинг.
- ▶ Изкуство – културни нагласи спрямо изкуството, изкуството като пропаганда и протест, използване на изкуството за повишаване на осведомеността.
- ▶ Информационни и комуникационни технологии – радикализиране на младите хора чрез социалните медии, порнография, поверителност в Интернет, демокрация и онлайн кампании.
- ▶ География – включително местни проблеми, контрол на замърсяването, планиране и сегрегация; глобални проблеми като справедлива търговия, миграция, изменение на климата и етичен туризъм.
- ▶ Музика – културни нагласи спрямо музиката, музиката като средство за пропаганда или протест, расистки и сексистки текстове в музиката.

Въпреки че не всеки въпрос е подходящ за обсъждане във всяка възрастова група и имайки предвид, че не съществуват „бързи решения“, спорните въпроси не бива да бъдат избягвани в училищата и класните стаи. Освен това те не могат да бъдат ограничени само до класните стаи: те се пренасят в останалите части на училището, коридорите, столовата, спортните площадки и помещенията за персонала⁶. Освен това учениците биват изложени на спорни въпроси повече от всякога чрез средствата за масова информация и следователно трябва да разполагат с безопасно пространство, където да ги обсъждат и правят по-лесни за разбиране. Обсъждането на актуални спорни въпроси може да бъде добър начин да се помогне на младите хора да се научат да участват в демократичен диалог.

1.3: Педагогически подходи

Как учителите могат да използват конструктивно противоречията?

Преподаването следва да бъде разглеждано като рационално, но творческо усилие, а не като упражняване на механично прилагани формулирани техники. Част от рационалния акт за ангажиране на учениците в обсъждането на спорните въпроси е преценката какви подходи да бъдат предприети в класната стая и в кой точно момент по време на урока. Учителите трябва ежедневно да управляват моментите на напрежение сред учениците си, тъй като те са неизбежна част от училищната среда. Поради това те трябва ефективно да избират и използват техники за разрешаване на конфликтите, за да се справят с темите „табу“, които не са разглеждани в миналото.

Ефективният отговор на спорните въпроси, възникващи по време на час, може постепенно да доведе до развитие на вдъхновяваща училищна култура на приемане, разбиране и приобщаване. Демократичното справяне с противоречията може да доведе до по-задълбочено разбиране и учебен процес, улеснявайки когнитивното, социалното и емоционалното развитие на учениците и научавайки ги да се справят мирно с противоречията както в училище, така и в други социални среди. За да се постигне желаната динамика в дискусиите и аналитичното мислене, е важно учителите да са добре информирани и обучени в различни техники и стратегии за справяне с противоречията. Това понякога означава комбиниране на подходи в зависимост от характеристиката на учениците, културния и социалния контекст и други свързани фактори, така че те да станат по-ефективни.

⁶ Преподаване на спорни въпроси, стр. 9.

Ето някои подходи, които учителите могат да използват за справяне със спорните въпроси в клас:

- ▶ Неутрален (учителят не изразява лични възгледи, а само подпомага дискусиата).
- ▶ Балансиран (учителят представя широк кръг от алтернативни възгледи).
- ▶ Адвокат на дявола (учителят умишлено заема позиция, противоположна на мнението на мнозинството).
- ▶ Заявена ангажираност (учителят открито изразява своята позиция).
- ▶ Съюзник (учителят подкрепя „маргинализираните“ и „игнорираните“ социални групи).
- ▶ Официална линия (учителят повтаря доминиращите възгледи или заема страната на публичните власти).⁷

Освен възможност за учениците да имат свое мнение и да обсъждат важни политически, социални, етични и морални въпроси преподаването на противоречиви теми може да повиши самочувствието им, тъй като те стават по-уверени в изразяването на възгледи и формулирането на идеи.

Преподаването и изучаването на спорни въпроси може да подпомогне проучването и аналитичното мислене и да подобри осведомеността на учениците за актуалните дебати, допринасяйки за по-добро разбиране на ситуацията от реалния живот. Това също така помага на учениците да оценяват медийните съобщения, на които биват изложени извън училище и които понякога са объркващи.

1.4: Стратегии за справяне с противоречията в училищата

За да се справят със спорните въпроси учителите, учениците, а така също и училищните мениджъри и лидери трябва да притежават стратегически подход и някои необходими умения.

В подготовката си за обсъждане на спорни въпроси учителите трябва да планират дискусиите в клас, преценявайки необходимостта от:

- ▶ Определяне на ясна цел.
- ▶ Установяване на основни правила.
- ▶ Осигуряване на обща основа за разбирателство.
- ▶ Очертаване на рамка на дискусиата за поддържане на вниманието и хода на дискусиата.
- ▶ Включване на всички.
- ▶ Активно подпомагане.
- ▶ Обобщаване на дискусиата и получаване на обратна връзка от учениците.
- ▶ Обръщане на внимание на проблеми, свързани със самоличността на учителя.
- ▶ Използване на училищните ресурси, включване на експерти, използване на наличните материали, оборудване и училищни съоръжения, възползване от възможностите за финансиране и обучение и т.н.

При определянето на стратегията си по отношение на управлението на спорните въпроси учителите могат да използват различни техники и подходи в зависимост от ситуацията, като неизменно вземат предвид следните важни моменти:

- ▶ Интроспекция и осъзнаване от учителя на собствените вярвания и ценности.
- ▶ Разбиране на състава на групите ученици в класната стая, училището, квартала.
- ▶ Обучение в използване на различни техники на преподаване и избора им във всеки конкретен случай, както и критично мислене от страна на учителя.
- ▶ Информираност за естеството на спорните въпроси в училище и последствията от тях.

⁷ Huddleston T. & Kerr D., Управление на противоречията. Разработване на стратегия за справяне с противоречията и преподаване на спорни въпроси в училищата. Съвет на Европа, януари 2017 г., стр. 17.

- ▶ Създаване на атмосфера на доверие и сигурност в класната стая и училището.
- ▶ Обучение в използване на мирни и демократични методи на общуване в класната стая и училището.
- ▶ Обучение в разпознаване и реагиране на пристрастно поведение чрез демократични средства.
- ▶ Обучение в демократичен диалог и вземане на решения в класната стая и в групата им в училище.
- ▶ Осигуряване на отворено към обществото училище: участие на специалисти, представители на социални групи и др.

Когато планират обсъждането на спорни въпроси, учителите могат:

- ▶ Да се подготвят за приобщаващо преподаване, научавайки преди часа възможно най-много подробности за културния и образователния произход на учениците; да предвидят материала, който може да предизвика противоречия, и активно да планират управлението му; да включат задачи за оценка, за да могат учениците да разсъждават върху собствените си умения за управление на противоречията или да покажат, че умеят критично да анализират и да спорят по даден въпрос.
- ▶ Да създадат положителен климат на доверие в класната стая чрез дейности за опознаване, като се фокусират върху сходствата, а не върху различията, за да подобрят способността на учениците да общуват, и да подобрят участието; да насърчават саморазкриването по въпроси, свързани с темата, но и да напомнят на учениците за важността на поверителността; да помагат на учениците да преценят цената на и ползите от саморазкриването; да насърчават толерантността и уважителното поведение; да отговарят неутрално на твърдения, които намират за спорни, като слушат, перифразират, искат доказателства, анализират залегналите в основата предположения, и да търсят други гледни точки.
- ▶ Да оспорват идеите, изразени от някого, без да обиждат или обезкуражават съответния човек, и да подчертават условния характер на знанието, обяснявайки неговото развитие; да насърчават учениците да изследват това, което не знаят, и да си поставят нови учебни цели.
- ▶ Да осигуряват приобщаващи дискусии, като установяват норми в класната стая с учениците в началото на годината, използвайки стратегии за дискусия, насърчаващи учениците да се изслушват внимателно един друг, например като говорещият втори перифразира възгледите на говорителя преди него; да изискват от учениците да разсъждават върху качеството на доказателствата, залегнали в основата на твърденията, изразени в теория, изследвания, опит, медии, семеен фолклор; да искат от учениците да интервюират лице с различна гледна точка и да докладват своите възгледи устно или писмено; да използват с уважение разнообразието на учениците в класната стая, когато е полезно за разбиране на различните културни гледни точки на учениците.
- ▶ Да насърчават критичното мислене чрез дебати, например учениците могат да заемат една позиция в продължение на една седмица и противоположната позиция през следващата седмица и да пишат накратко за позицията си в момента, използвайки доказателства; или да искат от учениците да защитят позиция, с която не са съгласни в дебат; да използват дейности за критично наблюдение, позволяващи на учениците да правят разлика между наблюдение и интерпретация; да използват материали от медиите за насърчаване на критичното мислене, различия в съобщенията на различни източници, анализ на източниците на информация и дезинформация; да канят надеждни гост-лектори за обсъждане на различни гледни точки и противоположни възгледи; да избягват задачи за оценка, приемащи само един отговор като верен, като напр. верни или неверни въпроси и въпроси с избор между няколко отговора.
- ▶ Да управляват емоциите, предвиждайки силни емоции като гняв например; да предугаждат цинизма или деморализацията от страна на учениците, в случай че последните започнат да се чувстват безсилни по отношение на извършването на промени; да управляват собствените си емоции като учители и да споделят опит с останалия персонал.
- ▶ Да предвиждат и преодоляват противопоставянето, като планират връщане към някои въпроси по няколко пъти; да предлагат противоположни интерпретации постепенно; да управляват емоциите на учениците, както и своите собствени и след това да молят учениците да анализират

противопоставянето си; вместо персонализиране на противопоставянето да се фокусират върху стратегии за оспорване на идеите.

- ▶ Да използват изпитани дейности, за да намалят усещането за „нас“ и „те“, например ролеви игри, симулации и работа на терен.

Учителите могат също така да поставят семейството като точка в дневния ред на училищния съвет, за да разработят стратегия, съобразена с училището и по-широката общност, както и да направят справка с националната/регионална политика, така че да бъде гарантирано спазването на указанията. В общуването си със семействата учителите могат също така да споменават, че техният подход цели да насърчи учениците да четат и да разглеждат източници с множество гледни точки, да практикуват критично мислене и да следват демократични методи. Със своята позитивност и инициативност учителите могат да помогнат за изграждането на мостове към важни партньори в живота на своите ученици. При общуването с администратори и родители е полезно събирането и вземането предвид на отзивите на учениците за стойността на дискусиите.

Подходът на цялото училище за справяне с противоречията трябва да бъде активен, отзивчив и инициативен, а училищните лидери и ръководните екипи могат да предприемат редица действия при разработването на стратегията за справяне с противоречията, включващи:

- ▶ Преглед на насоки и политики.
- ▶ Преглед на актуалната политика и практика.
- ▶ Разработване на политика.
- ▶ Планиране на действия.
- ▶ Наблюдение и оценка.⁸

1.5: Предизвикателства

Възможно е учителите да изпитват колебания да повдигат спорни въпроси в клас по различни причини, които може да са свързани с учениците, учителя, системата, родителите или училищната администрация.

При разглеждането на спорни въпроси в училищата някои от предизвикателствата, които трябва да бъдат взети предвид, са следните:

- ▶ Защита на емоциите и чувствителността на учениците (например, когато се изразяват крайни възгледи).
- ▶ Осигуряване на спокоен климат в класната стая и насърчаване на конструктивен диалог.
- ▶ Липса на знания по даден въпрос.
- ▶ Липса на време, особено когато материалът, който трябва да бъде преподаден, е прекалено обширен.
- ▶ Липса на опит и увереност в преподаването на спорни въпроси.
- ▶ Мнението на мнозинството по въпроса може да противоречи на възгледите, ценностите и вярванията на учителя.

Отношението на учителите също може да направи преподаването на спорни въпроси предизвикателство поради бариери като:

- ▶ Отричане – когато учителят не признава даден въпрос за спорен и не коригира съответно начина си на преподаване, а го прави по обичайния начин, търсейки „правилни“ и „грешни“ отговори.
- ▶ Привилегия – когато учителят приема собствените възгледи за „правилни“ и се опитва да повлияе на учениците, така че те в крайна сметка да ги приемат.
- ▶ Избягване – когато учителят избягва дадена тема, чувствайки, че не може или не желае да я преподава.

⁸ Управление на противоречията, стр. 49-52.

- ▶ Академични възгледи – когато учителят има академична гледна точка по въпроса, която не отразява реалната ситуация.

Това, което също се оказва все по-голямо предизвикателство за учителите, е подпомагането на дискусиите, създаването на подкрепяща учебна среда и поддържането на ангажираността на учениците във виртуална или хибридна среда на обучение.

1.6: Общи принципи и основни въпроси при ефективното справяне с противоречията в училищата

За ефективно справяне с противоречията е необходимо ясно разбиране за начина на разглеждане на спорните въпроси в училище, което означава оценка на уменията и нагласите на педагогическия персонал, тяхното ниво на увереност в себе си и способността им да се справят с противоречивите мнения.

Някои от нагласите на учителя, които могат да позволят успешно справяне със спорните въпроси, включват:

- ▶ Приемане: учителят признава даден въпрос за спорен, осъзнава неговата сложност и противоположните гледни точки.
- ▶ Запазване на непредубеденост: учителят признава собствените възгледи само като една от гледните точки по въпроса, приема, че са валидни и други възгледи и изследва въпроса допълнително, формулирайки възгледи, базирани на множество гледни точки и широк кръг от доказателства.
- ▶ Прагматизъм: учителят разбира академичните гледни точки по даден въпрос, но ги свързва с реалния свят по начин, който учениците могат лесно да разберат.
- ▶ Подготвеност: учителят натрупва опит в преподаването на спорни въпроси, от обучение и изследване на въпросите и методиките на преподаване до развиване на увереност и компетентност, и е по-добре подготвен за успешно преподаване на спорни въпроси.

Справянето с противоречията трябва да бъде признато като проблем на цялото училище. Противоречията, възникващи в класната стая, са свързани с това, което се случва в училището като цяло, както и с общността извън училището, и трябва да бъдат разбирани в този по-широк контекст.

Някои важни начини за разбиране и ефективно справяне с противоречията в училищата са:

- ▶ Противоречието не трябва да бъде разглеждано като проблем, а като естествена част от живота в демокрация.
- ▶ Спорните въпроси не трябва да бъдат избягвани, а да се обсъждат открито в съответствие с принципите на демократичното образование.
- ▶ Дискусиите по спорни въпроси са съществена част от демократичното образование.
- ▶ Спорни въпроси могат да възникнат навсякъде в училището и по всяко време.
- ▶ Всички училищни служители трябва да имат желание и възможност да допринасят за разрешаването на спорните въпроси.
- ▶ Всички членове на училищната общност (ученици, учители, родители и друг училищен персонал, в допълнение към учителите) трябва да участват в решаването на спорните въпроси.
- ▶ Обучението в управлението им е пряко свързано с обучението в активно гражданство.

Всеки има възможността да повлияе по един или друг начин на разрешаването на противоречията в училище.

Освен това трябва да бъдат изпълнени няколко условия за ефективно справяне с противоречията:

- ▶ Съгласие по отношение на управлението на противоречията в училище.
- ▶ Наличие на демократична атмосфера в училище.

- ▶ Официална програма, даваща възможност и насърчаваща учителите да предприемат инициативи за прилагане на по-демократични методи на преподаване.
- ▶ Акцентиране върху свободното изразяване на всички членове на училищната общност по демократичен начин.
- ▶ Насочване и подкрепа на членовете на училищната общност.
- ▶ Съгласие и активно участие на родителите.
- ▶ Образование и обучение.
- ▶ Оценка и „управление на риска“.

Важността на всичко, изброено по-горе, може да варира в различните училища, зависи от конкретната ситуация, но също и от това как училищната администрация възприема задачата за управление на спорните въпроси. Неизменно важни са развитието и обучението на персонала.

От решаващо значение остава насърчаването на учителите да създават безопасни пространства, в които учениците да могат да изследват и обсъждат спорните въпроси в рамките на образованието по демократично гражданство, права на човека и приобщаващо образование.

ЧАСТ 2

Справяне с противоречията в училищата чрез образование по правата на човека и гражданство

2.1: 8-часова учебна програма, насочена към педагогическата общност на Гърция, Северна Македония и България

Учебната програма на 8-часовото обучение, представено по-долу, е съвместно разработена от образователните експерти на всички партньори по проект SKHC и се реализира в 24 отделни 8-часови онлайн обучения с участието на служители от началното и средното образование, директори на училища и учители в Гърция, Северна Македония и България (осем 8-часови обучения за всяка страна). Проектирането и координирането на 8-часовите онлайн обучителни сесии се основават на методологията и принципите на участието и интерактивното обучение, описани по-подробно в част 2.3 на настоящото ръководство.

ДЕН ПЪРВИ НА ОБУЧЕНИЕТО | Обща продължителност: 4 часа

Приветстване, въвеждане в проекта | 10 минути

Представяне на съдържанието на проекта като цяло (дейности, цели), както и на 8-часовата програма за обучение.

Дейности за изграждане на екип | 20 минути

Дейност 1: 3-те предмета (10 минути)

Всеки участник трябва да изключи камерата си за 2 минути и да се върне в групата с 3 предмета, с които да представи себе си и ежедневието си пред групата.

Дейност 2: Принципите на нашата група (5 минути)

Всеки участник трябва да напише в груповия чат на платформата един принцип, който трябва да бъде спазван от всички в групата по време на обучението.

Дейност 3: Купа на очакванията (10 минути)

На екрана водещият споделя с групата изображение на купа, буркан и т.н. От участниците се иска да напишат нещо върху изображението, като добавят кратки фрази с очакванията си от предстоящото обучение. Следвайки водещия, всяка група участници прави списък на очакванията си по категории (например свързани с личностното развитие, с разрешаването на съществуващ проблем в училищната общност и т.н.) и представя категориите пред цялата група. Това изображение се запазва от водещия и се използва като инструмент за оценка на цялата обучителна сесия през втория ден на обучението. Описанието е дадено по-долу в раздел „Ден 2“.

Дейност 4, част I: Значение на спорните въпроси в училище (25 минути)

Преди водещите да дадат каквото и да е определение на противоречието и неговите аспекти, участниците работят в групи от 3 до 4 души в продължение на 10 минути и дават примери за спорни въпроси, по които биха искали да се изкажат и обменят мнения и чувства. Един представител от всяка група отговаря за събирането и представянето на всички мнения в групата.

Възможно е някои от примерите, представени от участниците, да не отговарят на определението за противоречие, дадено в настоящото ръководство. Препоръчително е координаторите на семинара да не правят проблем от това в началната фаза на семинара и да позволят на членовете на групата да усвоят определението в ръководството по време на предстоящата презентация.

Презентация на тема противоречия и управление на противоречията в училищата (30 минути)

На този етап от обучението водещите представят слайдове пред групата. Презентацията е с интерактивен характер и се насърчават въпроси по всяко време, така че да се запази характерът ѝ на участие.

Дейност 4, част II: Значение на спорните въпроси в училище (20 минути)

На този етап се представят в обща сесия случаи на противоречия, разработени по-рано от подгрупите, и групата, направлявана от водещите, категоризира твърденията според това дали ги определя като противоречиви или не, използвайки определението на термина „противоречие“, дадено ѝ по-рано.

Дейност 5: Позиции на учителите по спорните въпроси (50 минути)

Водещите споделят с участниците различни коментари на ученици, които могат да бъдат направени в училище, разкриващи съществуващи противоречия. Примери за такива коментари се вземат от пакета на Съвета на Европа за професионално развитие, „Преподаване на спорни въпроси“, страница 68 <https://rm.coe.int/1680a12735>.

Водещите споделят с участниците и списък с методи на преподаване, които могат да бъдат използвани за справяне с тези противоречия. Те споделят единствено списък с подходи при преподаване, без да дават допълнителна информация.

Участниците работят в групи от 3 до 4 души. От тях се иска да изберат два коментара, които са най-вероятни за учениците в техните училища, както и един метод на преподаване с цел справяне с противоречията, изразени в тези коментари. Участниците също така трябва да отбележат силните и слабите страни на избора от тях метод. Времето, предоставено за тази дейност, е 25 минути.

Ученически коментари, разкриващи противоречия, които могат да мотивират учителите да разглеждат спорните въпроси.

- ▶ “Мразя чужденци – прекалено много са и заемат нашите работни места.”
- ▶ “Вечно облагодетелствате момичетата в спорните въпроси.”
- ▶ “Какво лошо има в това да си расист? Баща ми казва, че е такъв.”
- ▶ “Няма смисъл да питате дебелия деца за здравословното хранене.”
- ▶ “Какво ще кажете да накараме един националист да поговори с класа за разнообразие?”
- ▶ “Ти гей ли си? Със сигурност си, все говориш за тях.”
- ▶ “Добре е да си сексист – само вижте какво има в медиите и в интернет.”
- ▶ “Директорът говори за демокрацията в училище, а през повечето време се държи като тиранин и вие, учителите, не правите нищо по въпроса.”⁹

⁹ Преподаване на спорни въпроси, стр. 68.

Какъв подход бихте избрали като учители? Моля, помислете и за възможните силни и слаби страни.

- ▶ Винаги излагайте собствените си възгледи.
- ▶ Приемайте ролята на неутрален председател – не позволявайте на другите да узнаят Вашите възгледи.
- ▶ Уверете се, че учениците разполагат с широк кръг от различни гледни точки по всеки въпрос.
- ▶ Предизвиквайте мненията на учениците, като аргументирате обратното на това, в което учениците вярват.
- ▶ Опитвайте се да подкрепяте определени ученици или групи ученици, като се аргументирате от тяхно име.
- ▶ Винаги популяризирайте „официалната“ гледна точка по даден въпрос – това, което властите очакват от Вас да кажете.

Почивка | 15 минути

Дейност 6: Позиции на учителите по спорните въпроси (продължение)

След това подгрупите представят своите отговори в обща сесия и обсъждат критериите, по които са подбрали ученическите коментари и методите на преподаване, осъзнавайки приликите и разликите в аргументацията на всяка група. В края на упражнението водещите представят силните и слабите страни на всеки метод на преподаване, както е посочено в пакета „Преподаване на спорни въпроси“, страници 52-54. Водещите запознават участниците с други методи, които училищата могат да решат да използват за справяне със спорните въпроси, представяйки ръководството на Съвета на Европа „Управление на противоречията – Разработване на стратегия за справяне с противоречията и преподаване на спорни въпроси в училищата“. Общото предоставено време е 20 минути.

Дейност 7, част I: Разработване на казус (40 минути)

Водещите представят два спорни случая, често срещани в училищата в Гърция, Северна Македония и България, и един, считан за твърде „прогресивен“ за педагогическата общност в страните партньори. Първият случай е разработен от образователните експерти на партньорите, докато останалите два са избрани от ръководството на Съвета на Европа „Управление на противоречията“ (страници 30 и 42) по време на срещата на образователните експерти на SKHC. Водещите само представят случаите, без да предлагат решения, и избягват да дават каквито и да е насоки на групата от учители по време на тази фаза.

Участниците работят в групи от 3 до 4 души, като всяка разработва сходни казуси, случили се в техните училища. Групите работят само по „проблемните ситуации“, без да предлагат решения на този етап. Предоставеното време е 20 минути.

Казусите се представят в обща сесия и групата ги обсъжда за около 10 минути. Водещите обясняват на групата, че дейността ще продължи на следващия ден.

Показателни случаи, представени на групите. Последните два случая са цитирани в ръководството на Съвета на Европа „Управление на противоречията“, страници 30 и 42.

▶ В селски район, в лицей (гимназия с ученици на възраст от 15 до 18 години) няколко ученици решават да отидат на абитуриентския бал по двойки, придружени от свои връстници от същия пол. Те също така искат да се поупражняват и да потанцуват валс (основно събитие на бала) по двойки от един и същи пол. Някои ученици и учители се противопоставят на това решение, използвайки анти-LGBTQI+ реторика. Група ученици повдигат въпроса пред директора на училището.

▶ В голям град има смесено средно училище с богат в културно отношение прием на ученици на възраст от 11 до 16 години, представляващи над 40 националности, включително значителен брой деца от сомалийски произход. След полицейско разследване тринадесет мъже от сомалийската общност бяха осъдени за експлоатация на деца – бели момичета. Директорът беше информиран за случилото се, точно преди новината да се появи в местните и национални медии.¹⁰

▶ Lark Rise Academy е основно училище с ученици на възраст от 3 до 9 години. Чрез система от тематични групи училището установява, че учениците са недоволни от начина, по който работи училищният съвет. Те смятат, че той не представлява истински всички ученици. Отговорността пада само върху няколко ученици, а искат да участват и други. Освен това има критики, че могат да участват само ученици с добро поведение.¹¹

Оценка | 10 минути

Участниците споделят накратко с групата своите коментари, чувства и т.н. от образователния процес в първия ден на обучението.

Описание на „домашна работа“ | 5 минути

За „домашна работа“ водещите насърчават участниците да набележат противоречия, които виждат или чуват в новините, на работното си място, в дискусиите, които забелязват по телевизията или други медии, както и в ежедневието си живот, и да ги представят на следващия ден от обучението.

ДЕН ВТОРИ НА ОБУЧЕНИЕТО | Обща продължителност: 4 часа

Приветстване | 5 минути

Всеки участник споделя с групата чувства/идеи точно преди началото на деня на обучението по проект SKHC.

Представяне на „домашната работа“ от предходния ден | 10 минути

Участниците споделят различни противоречия, които са забелязали предния ден в медиите, на работното място или в друга социална среда.

Дейност 7, част II | 60 минути

Подгрупите, работили заедно по разработването на казусите предния ден, сега обменят случаи по начин, посочен от водещия. Те работят по тези казуси, обсъждайки колективно и стигайки до идеи, които биха могли да допринесат за разрешаването на спорните въпроси във всеки казус. Подгрупите също така биват насърчавани да информират своите партньори за съответните добри практики, които техните училища прилагат или са прилагали успешно.

Предоставено време: 30 минути

След това подгрупите представят и обсъждат в обща сесия. Време: 25 минути

¹⁰ Управление на противоречията, стр. 42.

¹¹ Управление на противоречията, стр. 30.

Представяне на стратегията на SKHC за справяне с противоречията чрез неформално образование по правата на човека | 20 минути

Водещите представят образователна програма за изпълнение с участието на ученици, така че да се даде възможност на членовете на училището да се справят ефективно с конфликтите и спорните въпроси, които могат да възникнат в училищата. Програмата се състои от различни дейности, насочени към учениците от началния и средния курс. Дейностите са разделени на три различни подраздела:

1. Изграждане на екип – Емоции – Сътрудничество
2. Мирно съжителство и общуване – Мирно разрешаване на конфликти
3. Социална мобилизация

Почивка | 15 минути

Дейност 8: Дейности за мирно общуване, „Моето и нашето цвете“ | 30 минути

Всеки участник трябва да отдели 5 минути, за да помисли за своите ценности и да ги отбележи до цвете, което сам е нарисувал. В подгрупи от по 3 до 4 участници всяка, те обменят своите отговори, като по този начин създават общо цвете с атрибути и ценности, които са установиликато общи. Подгрупите представят своите цветя в обща сесия и започват дискусия за това как една групова идентичност може/би могла да се развива в разнообразно училище на базата на ценности и отношения, свързващи членовете на училищната общност в рамките на човешките права и демокрацията.

Дейност 9: Дейност за мирно разрешаване на конфликти, „Можели всички да сме печеливши?“ | 40 минути

Въвеждаща дейност към партньорска медиация, която може да бъде предложена на участващите учители като част от основаващ се на човешките права подход за мирно разрешаване и управление на конфликти в рамките на училището. Дейността може да протича и самостоятелно като осъзнаване, че в повечето случаи в ежедневието разглеждането на конфликтните ситуации като ситуации на „печалба и загуба“ е доминиращо. Но дейността е възможност за осъзнаване, че съществуват и други гледни точки, както и за обсъждане на начини за обучение на членовете на училището в алтернативни, мирни възможности за разрешаване на спорове или несъгласия. Участниците работят по двойки. След като всички застанат един срещу друг, водещите им дават следната инструкция:

“Всеки от вас има 3 минути, за да спечели партньора си на своя страна. Ако успеете, наградата е 100 евро.” Инструкцията е еднаква за всички участници. Всяка двойка има 3 минути за преговори, след което групата се връща към обща сесия.

Следвайки инструкциите на водещите, всяка двойка разказва какво се е случило в нейната стая и дали е стигнала до някакви решения. По време на дискусията в общата сесия участниците могат да обсъждат как се чувстват, дали реакциите им биха били такива, ако трябваше да направят нещо подобно в реалния живот, дали личностните им характеристики са се проявили по време на съревнованието за наградата в играта, кои решения носят положителни резултати в конфликтна ситуация и, накрая, силните и слабите страни на всеки начин за справяне с конфликти и т.н.

В повечето случаи резултатите са следните:

- ▶ Никой не печели, тъй като двойките не са постигнали общо решение (аз губя, ти губиш)
- ▶ Единият печели и взема наградата (аз печеля, ти губиш)
- ▶ Двойките се съгласяват единият да спечели „на хартия“, но да поделят наградата след това (50-50).

Идеалното решение, макар и рядко срещано, е размяна на страните (размяна на места или позиции).

В този случай и двете страни печелят награда!

Повечето участниците изтълкуваха инструкциите така, че е необходимо да има само един победител, въпреки че това не беше споменато от водещия, прочел инструкциите.

Дейност 10: Дейност за демократично вземане на решения „Симулационна дейност за колективно вземане на решения“ | 50 минути

Участниците биват запознати с колективния процес на демократично вземане на решения чрез консенсус. Водещият координира процеса, информирайки групата как да продължи.

Участниците биват информирани, че трябва колективно да решат кой от следните въпроси е най-важен и трябва да бъде разгледан директно на срещата на учителите.

1. Учениците искат специални ястия в училищната столова за своите връстници със специфични хранителни нужди на база на тяхната религия или начин на живот.
2. Учениците искат да бъде проведена кампания за правата на човека, когато директорът на училището и учителите вече са обявили кампания, основаваща се на историята и традициите.
3. Учениците отказват да се включат в репетиции за училищния парад и не участват в парада.

Процесът по-долу следва основните принципи за вземане на решения с консенсус въз основа на социокрацията и може да улесни работата на всяка група с фиксиран брой членове. Може да бъде използван от учителите като модел на участие и приобщаващ модел за вземане на решения в училище.

Основни стъпки:

ФАЗА 1

- ▶ За всеки въпрос има един представител, който го представя пред групата.
- ▶ Задават се въпроси, за да се гарантира, че всички участници разбират въпроса еднакво.

ФАЗА 2

- ▶ Кръг от възгледи.
- ▶ Въпроси.
- ▶ Втори кръг от възгледи.

ФАЗА 3

- ▶ Водещият разглежда обратната връзка, за да разработи ново предложение на основата на възгледите участниците. Тя/той обяснява на групата начина, по който е синтезирал(а) тези възгледи в ново предложение, опитвайки се да го направи приемливо за всички членове на групата.
- ▶ Необходимо е съгласието на групата.

Оценка на обучението | 10 минути

Дейност за оценка: Купата на очакванията

Участниците споделят своите оценки интерактивно, записвайки бележките си върху изображението на купата на очакванията, създадено в първия ден на обучението. Там те могат да посочат дали очакванията им са били оправдани или не, дали са добавени или реализирани други, както и всякакви други коментари, които биха желали да добавят.

Ако времето позволява, те могат да споделят и своите впечатления и чувства на обща сесия.

2.2: Оценка на 8-часовите обучителни сесии от участващите учители, директори и служители на училища

В обучителните сесии на проект SKHC за справяне с противоречията в училищата участваха общо 447 заинтересовани страни в образованието от Гърция, Северна Македония и България. Участниците проявиха огромен интерес да се научат как да управляват спорните въпроси и участваха активно в обучението, споделяйки опит, възгледи, давайки предложения и коментари за това как управлението на спорни въпроси в училищата може да допринесе за решаването на проблемите в техните училищни общности. Участниците искаха да направят своите училища по-приобщаващи и демократични, както и да приемат методика и инструменти за обучение по правата на човека в ежедневната си училищна практика.

Участниците направиха много положителни, окуражаващи и конструктивни коментари и повечето от тях смятаха, че програмата е много полезна, ръководена от опитен екип с много добра образователна методика, помагаша им да придобият професионални умения, полезни за разрешаване на конфликти и управление на спорни въпроси в тяхната училищна среда. От голяма важност за участниците беше, че обучението им дава възможност да изразяват и споделят с колегите си по-задълбочени мисли и

притеснения относно ролята им на учители. Обучението също така ги вдъхнови и мотивира да работят по-активно за развитието на по-демократични училища.

Според участниците тези инструменти за обучение могат да допринесат както за професионалното им израстване, така и за личностното развитие, особено по отношение на разпознаването на противоречията в училищната среда и избора на подходящ подход. Участниците смятаха, че най-полезният аспект на методиката на обучението е нейното аргументиране в действителност, а не само на теория. Участниците с удоволствие биха препоръчали програмата на своите колеги заради нейната яснота, динамика, спонтанност, практическа стойност, свобода на изразяване, както и за придобиване на нов опит и възможност за дебат и подобряване на взаимодействието им с учениците чрез активно участие и добре обмислени дейности, вдъхновяващи критичното мислене и дискусиата.

Според участниците най-често срещаните противоречия сред членовете на училището възникват по въпросите на културата и религията, хомосексуалността, ролята на половете, уврежданията и произхода. Въпреки факта, че учителите признават важноста на справянето с противоречията в училище, мнозинството от тях обявява, че не е в състояние да се намесва по продуктивен начин. Учителите са изправени пред предизвикателства в създаването на безопасно пространство за деконструиране на настоящия доминиращ дискурс, възпроизвеждащ спорни въпроси и циркулиращ в медиите и сред семействата. Интернет също така е пространство, представляващо рискове и опасения по отношение на справянето със спорните въпроси, особено в период на все по-широко застъпено онлайн образование.

Обучителните сесии дадоха възможност на участващите учители да се справят с противоречията в тяхната училищна среда, използвайки подходящи инструменти за обучение по правата на човека. Учителите подкрепиха идеята за насърчаване на процесите на участие в училищното управление и вземането на решения, включването им в преподавателските практики, приемането им като по-широка нагласа и включване на родителите в повече процеси на вземане на решения в училище.

Участниците заявиха, че разрешаването на спорните въпроси допринася за създаване на демократична среда в класната стая, но също така помага за обучението на учениците да мислят критично и да бъдат активни граждани. Освен това подобрява техните знания и умения за аналитично мислене, учи ги да уважават различните идеи и им помага да променят поведението си. Учителите изразиха мнението, че ценностите и принципите на човешките права трябва да бъдат интегрирани във всеки аспект от училищния живот, като норми и регламенти, и поставени на първо място в дневния ред на по-широката педагогическа общност.

Заклучението, постигнато на основа на приоритетите, определени от участниците по време на обучителните сесии на SKHC и в трите партньорски страни, беше, че мирното общуване и разрешаване на конфликти трябва да бъдат включени в учебните програми, насочени към противоречията. Едва след тази стъпка участниците смятаха, че могат да бъдат подготвени други членове на училището за участие в дейности, насочени към демократичното разглеждане и справяне със спорни въпроси като тези, представени на обучителната сесия за учители. Въз основа на събраните отзиви и идеи партньорските организации продължиха с разработването на предложените учебни програми, споменати по-долу.

Част 2.3: Образователни семинари за ученици от началните и средните училища

Плановите за семинари, включени в предложените по-долу образователни програми, са разработени след приключването на 8-часовите обучителни сесии на SKHC за педагогическата общност в Гърция, Северна Македония и България и се основават на обратната връзка и идеите на участниците. Програмата включва двучасови семинари с участие на ученици от горните класове на началния курс, както и за долните и горни класове на средния курс, с различни дейности по възрастови групи. Предложените дейности допринасят за подобряване на взаимоотношенията между всички членове на училището, тъй като улесняват способността на участниците да развият умения за ефективно общуване и положително управление на конфликтите в училище и други социални среди. По-конкретно дейностите помагат на участниците от всички възрасти да развият умения за активно слушане и съпричастност, като по този начин се постига мирно съществуване и сътрудничество между тях в здравословна среда на взаимно уважение и приемане на многообразието, далеч от всяка форма на насилие. За средния курс дейностите са насочени и към демократична и социална мобилизация на учениците чрез обединяването им в колективни действия за демократични социални промени.

Общата цел на програмата е да насърчава демокрацията, мира и правата на човека чрез образование. Очаква се предложените дейности да подготвят членовете на училищната общност да бъдат по-активни в училищния живот и, в по-широк план, в обществения живот, и да помогнат за създаването на общество, основаващо се на справедливост, приемане и мирно съвместно съществуване. Предложените дейности нямат за цел да се справят със самите противоречия, а да подготвят почвата за демократично управление на всякакъв вид училищни конфликти.

Образователна степен: горните класове на началния курс, долните и горни класове на средния курс

Категория образователни дейности: опитни, образователни семинари с вземане на участие

Ключови думи: сътрудничество, уважение, човешки права, положителен климат, намаляване на агресивното поведение, управление на конфликти, съвместно съществуване, разбирателство, приемане, социална мобилизация.

Цел: насърчаване на демократичното образование, подпомагане на училищата за мирна работа в съответствие с ценностите на правата на човека, укрепване на социалната роля на училищата.

Цели:

- ▶ Опознаване на себе си и другите, самоовластяване.
- ▶ Насърчаване на зачитането на правата и чувствата на другите.
- ▶ Създаване на положителен и творчески климат в класната стая.
- ▶ Намаляване на агресията и всички форми на насилие в училище.
- ▶ Ефективно управление и намаляване на конфликтите в училищната среда.
- ▶ Насърчаване на сътрудничеството за постигане на общи социални цели.
- ▶ Развиване на култура на демократичен диалог и сътрудничество в училище.

Изпълнение:

Всеки образователен семинар по програмата е с продължителност 2 учебни часа и може да бъде проведен самостоятелно с участието на 10 до 25 ученици (обикновено 1 училищен клас). За всеки училищен клас може да бъде създаден различен семинар с дейности, отговарящи на нуждите и интересите на учениците. Структурата е сходна за всички семинари. След опитните дейности и дейностите с вземане на участие всеки семинар е последван от обща дискусия (обща сесия). В края на всеки семинар има кръг на оценяване от участващите ученици по начина, описан в настоящото ръководство.

Методология:

Програмата е разработена според принципите на неформалното образование. Тя се основава на активното участие на учениците, които чрез интерактивните дейности на програмата опознават себе си и другите по-добре, слушат, възприемат, съпричастни са с членовете на групата и се научават да изразяват себе си и да общуват на принципите на взаимното приемане и уважение. Те се обучават да бъдат активни, демократични граждани, да мислят критично, да осъзнават социалните проблеми и да желаят да подобрят обществото. Програмата се основава на процес, насочен към учениците и сътрудничеството, насърчаващ съпричастността и уменията на общуване на участниците, главно чрез групови и индивидуални дейности на невербално общуване, активно слушане и перифразиране, ролеви игри и дейности, упражняване на колективно вземане на решения в групата. Чрез опитни и групови дейности на учениците се дава възможност да развият своето въображение, творчество и критична осведоменост, така че да бъдат активни членове на социална група, в която си взаимодействат с уважение и равенство.

Дейностите изискват от обучаващия създаване на безопасна, приятелска и приятна среда, така че всички членове на групата да се чувстват удобно да изразяват себе си, да заемат позиции, да се съгласяват и да се противопоставят по мирен начин. Обучаващият присъства, за да насочва разговора, да го улеснява, да задава въпроси и да мотивира участниците да се изразяват свободно. Това очевидно означава избягване на обиди и всякакъв вид вербално насилие. Когато е необходимо, обучаващият може да обобщава и предлага допълнителна информация и опит, които да спомогнат за когнитивното, социално и емоционално развитие на участниците.

Обучаващите биват насърчавани да избират и адаптират инструментите на неформалното образование според целите на обучението, а също така и нуждите и всяка специална подготовка на участващата група. Във всеки случай образователният процес протича различно всеки път, тъй като се оформя от участващата група, представляваща живото ядро на образователния процес. Предложените дейности могат да бъдат провеждани в училищни условия, както и в други такива, например при планирани посещения на гражданското общество и местни дейци, в училищни фестивали, световни дни и т.н. При възможност се предлага всеки семинар да бъде координиран от двама учители вместо един, така че тяхното сътрудничество да разчупва традиционния, ориентиран към учителя модел на образование.

2.3.1: Дейности за ученици от горните класове на началния курс

Взаимно опознаване – дейности за изграждане на екип

Въпроси за взаимно опознаване (25 минути)

Възрастова група: 9+

Цел(и): укрепване на връзките в екипа, развиване на умения за общуване между членовете на групата

Материали: листи хартия, моливи

Описание: “Когато срещнете някого за първи път, какво бихте искали да знаете за него/нея?”

Например: Когато в класа дойде ново дете, какво бихте искали да знаете за него? Водещият записва отговорите върху карти и ги поставя върху флипчарт дъска. След това те могат да бъдат категоризирани от групата в раздели като произход, култура, хобита, мечти и т.н. Дискусията в класа може да разгледа дали има сходства в отговорите и защо тази информация ни е необходима. Дейността може да бъде използвана за определяне на индивидуалната и социална идентичност и да служи като въведение в други дейности, свързани с интегрирането на многообразието.

Среща във влака (25 минути)

Възрастова група: 9+

Цел(и): развиване на връзки на доверие между членовете на екипа с изследване на различията и сходствата помежду им

Материали: карти, моливи

Описание: Водещият дава по една празна карта на всеки участник. Участниците трябва да си представят, че пристигат на гара и скоро ще се срещнат с човек, който не ги познава. Насърчаваме ги да напишат описание на себе си върху картите. Картите се събират в кутия. Един участник избира произволно карта и я чете пред групата, а след това групата се опитва да отгатне чие е описанието. Който познае, тегли следващата карта. Процесът се повтаря, докато не бъде изтеглена и последната карта. Дискусията може да разгледа следните въпроси: Какво е общото между описанията? Кои са най-често срещаните характеристики, посочени в описанията? Каква информация не е включена? Изненадва ли ви нещо в това упражнение? Каква според вас е целта на това упражнение?

Нещо положително (10 минути)

Възрастова група: 7+

Цел(и): развиване на увереност в себе си, положително общуване между членовете на групата

Материали: дайре

Описание: Водещият удря ритмично дайрето и инструктира участниците да обикалят свободно из кръга, докато удря дайрето. Щом дайрето спре да бие, всяко дете се представя на детето, озовало се пред него, и казват нещо положително едно за друго. Процесът се повтаря, докато почти всички вече са говорили един с друг. След това участниците се връщат в кръга. Всеки споделя как се е почувствал с кратка фраза или скица, написвайки ги върху карта. Всички карти се поставят в средата на кръга. Може да последва дискусия, основаваща се на следните въпроси: Колко важни са положителните чувства за нас? Как могат да бъдат активирани положителните чувства в група? Какви други положителни чувства не бяха споменати по време на тази дейност? Какви условия/ обстоятелства могат да генерират такива положителни чувства за вас? Отношенията в нашия клас/ училище генерират ли положителни чувства за всички свои членове? Какви промени могат да бъдат направени, за да се създаде среда на положителни чувства в нашия клас/училище? Тази дейност може да бъде използвана като въведение в по-нататъшни дейности по посочване, изразяване/общуване и управление на чувствата в групата.

Емоции

Кутия на усмивките (20 минути)

Възрастова група: 9+

Цел(и): изразяване на емоции, упражняване в общуване и сътрудничество в групата

Материали: кутия, карти с думи

Описание: Водещият е поставил в кутия двойки карти с думи, отговарящи на положителни чувства и състояния (напр. 2 карти с думата радост, 2 с думата оптимизъм, 2 с думата сътрудничество, 2 с думата приятелство, 2 с думата общуване и др.). Всеки участник избира карта на случаен принцип. Когато всички изберат карта, водещият ги моли да обикалят из класната стая и да намерят своя „двойник“, т.е. човека, избрал същата дума като тях. Всяка двойка се състои от член А и член Б. Член А се опитва да изрази с тялото си чувството, изразено на картата. Член Б се опитва да следва движенията и израженията на член А, преструвайки се, че е негово огледало. Дейността е безшумна, същевременно е полезно да върви лека, релаксираща музика като фон.

Емоции в групата (20 минути)

Възрастова група: 10+

Цел(и): разбиране на собствените чувства, развиване на съпричастност

Материали: –

Описание: Двама участници излизат от стаята. В тяхно отсъствие другите избират да изиграят емоция като щастие, гняв, разочарование, вълнение, скука, самота и т.н. Двата участници се връщат, а останалите изиграват избраната от тях емоция по избрания от тях начин. Двата участници се опитват да отгатнат пресъздаваната емоция. Процесът се повтаря толкова пъти, колкото е необходимо. Дискусията може да се основава на следните въпроси: Към участниците, напуснали групата: Лесно ли беше да се отгатнат емоциите? Към цялата група: Лесно ли беше изразяването на емоцията? Към всички: Защо е важно да знаем как се чувстват хората около нас? След това членовете на групата могат да споделят преживяванията, предизвикали положителни чувства у тях. Чрез примерите се фокусираме върху важноста на мирното общуване и взаимодействие с всяка една група и във всяка социална среда, в която взаимодействаме (семейство, приятели, училище, работно място и т.н.).

Лукът на сходството (25 минути)

Възрастова група: 10+

Цел(и): укрепване на връзките в екипа, развиване на умения за приемане и общуване

Материали: –

Описание: Водещият моли участниците да образуват вътрешен и външен кръг (слоеве лук) и да застанат един срещу друг. Всеки двама участници, застанали лице в лице, трябва бързо да намерят нещо общо помежду си (темперамент, мнение, произход, поведение, навици, желаня, интереси и т.н.) и начин да го изразят. Водещият може да посочи някои примери за възможни сходства като любима храна; неща, които не харесваме в училище; културни навици на нашите семейства; музика, която харесваме; първото нещо, което правим, когато се събудим сутрин и т.н. В зависимост от групата изразяването на общите черти може да приеме всякаква форма, избрана от участниците, или водещият може да предложи конкретни начини на изразяване, като помоли участниците „да го направят с песен“, „да направят някаква имитация“, „да напишат кратко стихотворение“, „да го изразят със звуци“, „да го изразят със символ“ и т.н. След това външният кръг на лука се премества една позиция вдясно и всяка нова двойка трябва отново да намери сходство помежду си и да го изрази. Продължават да се движат надясно, докато кръгът стигне до края.

Лукът на различието (30 минути)

Описание: Горната дейност се повтаря, но този път участниците се фокусират върху различията, а не върху сходствата. Темите може да са същите като горните или да обхващат други области като спорт, учебни предмети, филми, хранителни навици или характеристики на самоличността като например религия, произход, култура, пол и т.н. Участниците откриват своите различия и какво същите биха могли да представляват в обществото. При всеки отговор водещият спира, за да подчертае една обща черта и обединява участниците, без значение от съществуващите различия. Например, може да съществуват общи черти между същността и посланията на официалните религии. Макар и доста различни, хората от различни култури могат да имат сходен начин на живот.

В края на двете фази на дейността групата може да обсъди следните въпроси: Кои сходства/ различия ни изненадаха? Какви са сходствата и различията, които забелязахме? Доколко могат да се допълват нашите различия? Защо е важно да не ограничаваме с каквато и да е форма на насилие (например обиди, социално изключване, физическо насилие) както изразяването на отделната самоличност, така и свободния избор на нашите връстници? Това може да включва например езика, говорен от човека, пола, физическите и други характеристики, но също така и избора на дейности, облеклото, избора на храна и т.н.

Оживялото огледало (15 минути)

Възрастова група: 10+

Цел(и): идентифициране на чувствата, развиване на съпричастност

Материали: –

Описание: Единият участник е „лицето“, а другият – „огледалния образ“. „Лицето“ мисли съсредоточено за определено емоционално преживяване, показвайки чувствата си с изражение на лицето и с тялото си. Детето „огледало“ възпроизвежда като огледало израженията на лицето и тялото на първото дете. То разпознава емоционалното състояние на детето „лице“ и се опитва да отгатне причината за него. Разрешаваме на детето „огледало“ пет опита. След всеки опит даваме напътствие, като например: „Да, свързано е със семейството“ или „Не, свързано е с училището“. Уверяваме се, че сме обяснили на децата, че могат да споделят само лични преживявания, чувства и мисли, без да разкриват преживяванията на други участници, които биха искали да запазят тяхната поверителност.

Сътрудничество

Роботът и инженерът (10 минути)

Възрастова група: 8+

Цел(и): упражняване в сътрудничество

Материали: –

Описание: Участниците се разделят в групи по трима. Единият е инженерът, а другите двама – роботите. Роботите застават с гръб един към друг. Когато инженерът докосне главите им, те започват да се движат, но вървят само напред. Дори да се ударят в препятствие, не могат да се обръщат. Целта на инженера е да срещне двата робота лице в лице. Той може да ги накара да завият надясно под ъгъл от деветдесет градуса, като ги докосне по дясното рамо; по подобен начин може да ги накара да завият наляво под ъгъл от деветдесет градуса, като ги докосне до лявото рамо.

Кои се размениха? (15 минути)

Възрастова група: 8+

Цел(и): упражняване на паметта и уменията за сътрудничество

Материали: –

Описание: Един участник влиза в кръга, коленичи и затваря очи. След това две други деца си разменят местата. Детето в центъра се изправя и се опитва да познае кои деца са разменили местата си. Процесът се повтаря с останалите участници. Възможно е също така двама участници да застанат в центъра на кръга, като по този начин се засилва елементът на сътрудничество между тях.

Довършете рисунката (15 минути)

Възрастова група: 10+

Цел(и): упражняване на уменията за сътрудничество

Материали: хартия, маркери, компютър или озвучителна система за възпроизвеждане на музика

Описание: Водещият поставя празни листи хартия на различни места в стаята. Докато музиката свири, децата свободно обикалят из стаята. Когато музиката спре, децата трябва да изберат лист хартия и да нарисуват нещо набързо. Водещият обяснява, че всеки път, когато музиката спре, участниците трябва да изберат различен лист хартия и да довършат вече започнатата рисунка. Може да има конкретна тема, например „ден в училище“.

Гръб до гръб (10')

Възрастова група: 10+

Цел(и): упражняване на уменията за сътрудничество

Материали: листи хартия, маркери

Описание: Двама ученици застават с гръб един към друг. Водещият дава на един от тях лист хартия с неправилна форма върху него. Без да се гледат един друг, единият ученик се опитва да обясни на другия как да нарисова формата от листа, получен от водещия. Другият ученик се опитва да нарисова върху лист хартия формата от описанието. Някои въпроси за обсъждане: Лесно или трудно беше да си сътрудничите? Какво според вас улесни или усложни общуването помежду ви? Има ли случаи в ежедневието ви в училище, когато чувствате, че другите не ви разбират? Какви са предпоставките за ефективно общуване с другите? Тази дейност може да бъде използвана за въвеждане на допълнителни дейности, свързани с активно слушане и мирно общуване.

От унищожение към сътворение (30 минути)

Възрастова група: 10+

Цел(и): даване на възможност на участниците, лично и като колектив, да развиват дух на сътрудничество, своето въображение и творчество

Материали: листи хартия, маркери, лепило

Описание: Всеки участник трябва да нарисова самостоятелно „най-красивата си рисунка“ върху лист хартия, използвайки всички цветове и форми, които пожелае. След като приключат, водещият ги моли да скъсат рисунките си на парчета. Това обикновено е болезнено, но участниците трябва да го направят и да запазят всички парчета. След това участниците сформират двойки и добавят собствените си скъсани парчета към тези на партньора си. Сега, с новия набор от парчета, с които разполагат, те трябва да направят нова композиция – колаж – върху нов лист хартия. Могат да рисуват допълнителни неща, да придават нови значения, да я правят триизмерна и като цяло са свободни да създават всякаква композиция, каквато желаят, в съгласие с партньора си. По време на дискусиата искаме от участниците да споделят чувствата си от дейността. Коя рисунка им се е сторила по-интересна в крайна сметка - тази, която са направили сами, или тази, която са създали по двойки? В дискусиата можем да подчертаем важността на сътрудничеството и взаимната подкрепа, особено в случаите, когато човек смята, че нещо важно в живота му току що е било унищожено.

Мирно съжителство и общуване

Очаквания (30 минути)

Възрастова група: 11+

Цел(и): развиване на общуването, сътрудничеството, критичното мислене

Материали: големи листи хартия, маркери

Описание: Участниците се разделят на групи по 3 до 5 човека и обсъждат какво означава мирното съжителство в училище за всеки от тях. След това обсъжданото във всяка група се представя в обща сесия. Водещият заявява ясно, че всички мнения трябва да бъдат чути и че няма правилни и грешни „отговори“, тъй като всеки допринася и споделя нещо с групата. Водещият записва всички мнения, чути по време на общата сесия, върху голямо парче картон. След това от тази дейност може да се получи „договор“ на класа, с ангажимент от всички членове на класа да общуват при сключените мирни условия. Дейността може да бъде въведение в други дейности, свързани с предотвратяване и противопоставяне на насилието и/или тормоза в училище, както и в по-нататъшни дейности за плодотворно и положително общуване между членовете на групата.

Внимание – опасност! (30 минути)

Възрастова група: 10+

Цел(и): развиване на себеизразяването и уменията за общуване

Материали: листи хартия, маркери

Описание: Водещият обяснява на децата, че един от начините за намаляване на конфликтите и агресията в ежедневието ни е да подобрим способността си да разпознаваме покачващото се напрежение в някои ситуации. Участниците биват насърчени да помислят за ситуации, които могат да доведат до напрежение, а в някои случаи и до насилие. Ако членовете на групата се колебаят и не се включват в дискусиата, водещият може да започне с личен пример и след това списъкът може да бъде разширен с примерите, дадени от участниците. След приключване на тази част от дейността можем да продължим с групова дискусия, като помолим участниците да довършат изречението: „Можем да очакваме проблеми, когато...“

Възможните отговори биха могли да бъдат:

“Когато сме стресирани от събитие, което предстои да се случи; когато не сме се подготвили за нещо, което се случва; когато някой е навлязъл във или е нарушил личното ни пространство; когато някой, когото обичаме, е в беда” и т.н.

След това участниците избират проблемна ситуация от изготвения списък и се опитват да си представят с повече подробности реакцията на засегнатото лице.

Въпросите за водене на нашата дискусия са:

Какви са признаците, че човек е ядосан? Какво става с телата ни, когато сме ядосани?

- ▶ Невербални примери: зачервено лице, сухи устни, стисната челюст, тресене, треперене на ръцете, скован поглед и др.
- ▶ Вербални примери: груби думи, обиден език и др.
- ▶ Признаци на тялото: учестен пулс, свит стомах, виене на свят и т.н.

Ако забележим някои от тези признаци в себе си или другия(ите) рано, има ли нещо, което можем да направим, за да избегнем ескалиране на ситуацията? Ако да, какво може да бъде това?

При желание участниците могат да нарисуват знаците на гняв или да ги представят физически.

Цветето на решенията (15 минути)

Възрастова група: 10+

Цел(и): развиване на себеизразяването и уменията за общуване

Материали: големи листи хартия, маркери, залепващи се листчета

Описание: Водещият рисува цвете на флипчарт дъска. Всеки участник пише или рисува върху залепващо се листче начин за контролиране на гнева (например дълбоко дишане, затваряне на очите и броене до десет, излизане навън за кратко и т.н.). След това поставят листчетата върху листенцата на цветето. Участниците застават пред флипчарт дъската и мълчаливо прочитат всички идеи, написани на листчетата. След това избират и представят в групата три от идеите, които им допадат най-много по отношение на овладяването на гнева.

Театрална игра: (60 минути)

Възрастова група: 10+

Цел(и): развиване на сътрудничеството, уменията за общуване и критичното мислене, подобряване на колективното вземане на решения

Материали: –

Описание: Участниците се разделят в четири групи и всяка получава следния сценарий (еднакъв за всички групи):

Сценарий: Деца (А и Б) се забавляват в училище, гонят се и подхвърлят шапка наоколо – поради това случайно изпускате храната си (В). Те продължават да се смеят и шегуват.

А: Хвърли шапката насам! Над главите им!

Б: Хващай!

А се опитва да грабне шапката, удря се в масата и събаря храната на дете В, и, без да обръща каквото и да е внимание, продължава да вика към Б: Хвърляй!

В: Ей, това беше храната ми!

А: Какво каза? пита той оплаквания се В. И веднага, отново и без да обръща внимание на оплакванията му, се обръща към Б: Ей, хвърли я надалеч! Не позволявай на Г да я хване!

В: Знаете ли, че заради вас изпуснах храната си? (с повишен тон)

А: Трябваше да хвана шапката! (с ирония)

На участниците се дава известно време, за да могат да си разпределят ролите, да обогатят сценария, както пожелаят, и да намерят решение на проблема, преди ситуацията да излезе извън контрол. След това всяка група изпълнява свой собствен „сценарий“; следва дискусия за решенията, предложени от всяка група, за по-нататъшни мирни начини за разрешаване на различията.

Училището на мира (30 минути)

Възрастова група: 10+

Цел(и): развиване на сътрудничеството, общуването, творчеството и въображението

Материали: парчета хартия, маркери, списания, лепила, ножици

Описание: Участниците са разделени на подгрупи от 4 до 6 членове. Дава им се лист хартия (1 x 1 м) и от тях се иска да визуализират въображаемо място в училище, в което всичко е приятно и спокойно. Участниците обсъждат и рисуват училището на мира върху листите си. Рисуват средата, правилата, учебната програма, дейностите, отношенията между членовете на училището, удобствата и всичко друго, което пожелаят. Позволено им е да използват различни материали и техники като рисунка, колаж, текст и т.н. От тях се изисква също така да измислят заглавие за творбата си. Групите представят работата си в обща сесия. Дискусията може да разгледа следните въпроси: Беше ли трудно да се постигне съгласие? Какво вдъхнови идеите ви? От идеите, които представихте, коя според вас е реалистична и може да бъде приложена и би зависила единствено от вас и усилията ви за създаване на училище на мира? Какви са възможните начини да предадете желанието си да живеете в училище на мира на хората, които могат да извършат промяната, като учители, училищни директори, родители, служители на училището, местни дейци и други? Плакатите могат да бъдат окачени на стената на класната стая.

Оценка

Предавам впечатления си в текстове или рисунки (10 минути)

Възрастова група: 8+

Цел(и): Изразяване на впечатленията на участниците от образователната програма, предлагане на начини за подобряване, споделяне на положителни и отрицателни преживявания и чувства от процеса, самооценка и оценка на групата.

Материали: листи хартия, моливи

Описание: Водещият дава на участниците лист хартия и ги насърчава да напишат или нарисуват своите впечатления и усещания от образователната програма. След това всеки, който иска, може да сподели работата си с групата. В обща сесия всеки може да сподели впечатленията си, да обсъди наученото и полученото от дейността.

Букет цветя (5 минути)

Материали: –

Описание: Участниците се навеждат и берат въображаеми цветя и след това сядат в кръг. Подават букета на човека, седящ до тях, казвайки нещо положително за него (усмихнат, внимателен, търпелив, готов да помогне, добър слушател, уверен и т.н.).

2.3.2: Дейности за ученици от долните и горните класове на средния курс

Взаимно опознаване – Изграждане на екип

Представям се, показвайки 3 предмета (15 минути)

Възрастова група: 13+

Цел(и): взаимно опознаване, заздравяване на взаимоотношенията в групата

Материали: всякакви предмети, избрани от участниците с цел представяне пред групата

Описание: Участниците се представят пред групата чрез три предмета, които донасят в кръга. Тези предмети могат да описват тяхното ежедневие, чувствата им в момента, любимите им занимания или всичко друго, което решат да споделят като начин за представяне през групата.

Мирно съжителство и общуване

Слушаме ли наистина? (40 минути)

Възрастова група: 13+

Цел(и): развиване на умения за активно слушане, подобряване на способността за разграничаване между общуване с насилие и общуване без насилие, насърчаване на общуването без насилие между членовете на групата

Материали: листи с инструкции, хартия, молив

Описание: Водещият разделя участниците на две групи. От членовете на първата група се иска да помислят за най-важните проблеми, пред които е изправено човечеството днес и които изискват незабавно решение. Сядат един до друг, като пред всички има по един празен стол.

Всеки член от втората група получава различен лист с инструкции. Възможните инструкции са:

- ▶ Осъществявайте зрителен контакт с говорещия на всеки 5 секунди. Същевременно подсвирквайте непрекъснато, докато той/тя говори.
- ▶ Поглеждайте говорещия в очите на всеки 5 секунди. От време на време се прозявайте.
- ▶ Изобщо не гледайте говорещия в очите. Дръжте погледа си прикован в ъгъла на стаята.
- ▶ Наведете се в стола си, гледайте предимно пода и рядко говорещия. Затваряйте често очи, сякаш заспivate.
- ▶ Докато говорещият говори, на всеки няколко секунди извиквайте силно „Няма начин! Какви ги говориш?“ или „Какви са тези глупости?“ и т.н.
- ▶ Гледайте и слушайте внимателно говорещия. Когато сте съгласни с нещо, което той твърди, усмихвайте се и кимайте с глава. Поддържайте учтиво изражение на лицето си, независимо от чувството. Отбелязвайте моментите, които бихте искали да коментирате, след като говорещият приключи.

Помолете членовете на първата група да изложат тезата си за 1-2 минути, докато членовете на втората група слушат и реагират по начина, посочен в инструкциите им. След като членовете на първата група приключат, членовете на втората група разкриват каква инструкция са получили.

Дискусията може да разгледа следните въпроси: Кои реакции показваха, че слушателите слушат? Какви можеше да са чувствата на слушателите и говорещите във всеки отделен случай? Как в реалния живот разбираме, че някой ни слуша, и как се чувстваме, когато не ни слушат? Какви са обикновено нашите реакции, когато не ни слушат? Защо е важно да слушаме нашите събеседници? В ежедневието си слушаме ли наистина? При какви условия сме по-ефективни по отношение на общуването ни? Какви са резултатите от това? Кои са елементите и предпоставките, гарантиращи ефективно общуване?

Едно и също или не... (40 минути)

Възрастова група: 13+

Цел(и): упражняване на изразяване и общуване без насилие, подобряване на уменията за общуване в група

Материали: Хартия, маркери, хартиено тиксо

Описание: От участниците се изисква да напишат следните изречения на лист хартия, едно до друго:

КАКВО ЗАБЕЛЯЗВАМ, КАКВО ЧУВСТВАМ, ОТ КАКВО ИМАМ НУЖДА, КАКВО ИСКАМ

След това, на друг лист, водещият пише следните две изречения.

“Сестра ми е мизерница. Разхвърля мръсните си дрехи навсякъде из общата ни стая.”

Членовете на групата обсъждат дали подобен подход към начина, по който общуваме, може да донесе промяна в поведението на някого. Какъв обикновено е резултатът, когато общуването се основава на обиди и нападки от двете страни? Какви видове поведение водят до конфликт? Какви видове поведение водят до разрешаване на конфликтите? Има ли един и същ начин, по който реагираме всеки път? От какво зависи това? При какви обстоятелства и условия можем да общуваме ефективно с другите?

След тази дискусия от участниците се изисква да перифразират изреченията по-горе, като използват модела на общуване без насилие, при който изразяваме това, което наблюдаваме, как се чувстваме от това, какви промени бихме искали да видим и какво точно питаме събеседника.

Например нов начин за съобщаване на позицията ни може да бъде перифразиране по следния начин:

“Постоянно оставяш дрехите си навсякъде из стаята. Това ме дразни и много се ядосвам всеки път, когато се случи. Искам да живея на чисто място, където се чувствам уважаван. Моля те да си подреждаш дрехите, а не да ги оставяш къде да е, особено когато са мръсни. Не ги оставяй на бюрото ми или леглото ми.”

След това участниците работят самостоятелно и измислят свои собствени конфликтни случаи.

Първо се изразяват така, както биха се изразили в ежедневието, по проблема, който ги притеснява, а след това го перифразират, следвайки модела: КАКВО ЗАБЕЛЯЗВАМ, КАКВО ЧУВСТВАМ, ОТ КАКВО ИМАМ НУЖДА, КАКВО ИСКАМ

Примерен списък с нужди: приемане, признателност, любов, доверие, уважение, нежност, приятелство, спокойствие, завършеност, сигурност, въздух, вода, храна, чиста околна среда, лично пространство и време и т.н.

Примерни въпроси за дискусия: В междуличностните ни конфликти кой от двата начина обикновено избираме, когато общуваме? От какво зависи реакцията ни? Какви са резултатите, които можем да очакваме във всеки отделен случай? Има ли вероятност всички ние да изработим начини за общуване, които не включват обиди, нападки и т.н.? От какво зависи това? Можем ли, бихме ли искали да опитаем друг начин за управление на конфликти в нашата собствена група?

Обясняваме на групата, че подобен начин на управление на конфликти може да ни се стори странен в началото, тъй като не сме свикнали да общуваме по този начин, но може да ни помогне да осъзнаем какво ни притеснява и би могло да доведе до конфликт, да определим конкретно своите чувства и нужди и да предложим решение на проблема, който ни вълнува, което е малко вероятно да се случи, когато избираме агресивни начини на общуване.

Постепенно и ако всички членове на екипа бъдат обучавани по този начин, общуването може да стане положително и плодотворно, дори когато не сме в съгласие един с друг. В същото време, ако разбираме нашите права и задължения, можем да направим от класната стая и нашето училище, квартал и град мирни и приятелски места за всички.

Социална мобилизация

Моето социално дърво (45 минути)

Възрастова група: 13+

Цел(и): изразяване на емоции, повишаване на осведомеността и предоставяне на информация по социални въпроси и насърчаване на личната и социална отговорност

Материали: молив, хартия

Описание: Водещият моли всеки участник да нарисова върху лист хартия дърво с 5 клона. На всеки клон участниците отбелязват своите отговори на следните въпроси:

- ▶ На какво се възхищавам в хората около мен (семейство, приятели и т.н.)?
- ▶ Какво правят хората около мен (семейство, приятели и т.н.), което ме дразни?
- ▶ Кой е най-наболелият и сложен социален проблем в моя квартал или в общината, в която живея?
- ▶ Има ли нещо, което хората правят, за да решат този социален проблем?
- ▶ Има ли нещо, което мога да направя, за да помогна за справянето с този проблем?

Който желае, може да представи своите отговори в кръга. Някои въпроси, които биха могли да станат част от дискусията, са следните: Предизвикаха ли някакви чувства у нас нашите собствени или отговорите на нашите връстници? Можем ли да опишем тези чувства и причините за тях? От проблемите, които бяха споменати, има ли такива, за които всички сме загрижени? Можем ли да работим заедно и да предприемаме действия за разрешаване или подпомагане на социалните проблеми, споменати от групата? Допринасят ли съществуващите инициативи за социална промяна и по какъв начин? Знаем ли други мирни начини, които могат да доведат до социална промяна? Групата споделя мисли и идеи.

Казус (60 минути)

Възрастова група: 13+

Цел(и): набелязване на начини за справяне с конфликтите в училище, намиране на общи решения за предотвратяване на конфликтите с насилие

Материали: молив, хартия

Описание: В групи от 3 до 4 души участниците описват случай на реален или въображаем училищен конфликт. Във всеки случай участниците трябва да обяснят причините за конфликта и последствията от него. За улесняване на групите се дават следните въпроси:

- ▶ Какво се случва?
- ▶ Кой е замесен в този конфликт и кой е засегнат?
- ▶ Какви са причините за конфликта?
- ▶ Какви са последствията?

Ако на групите им е трудно да развият свои казуси, водещият може да даде следния пример:

“В нашето училище почти всеки ден има случаи на насилие. Момчетата и момичетата, фенове на съпернически отбори, са в постоянен конфликт помежду си и често се уговарят да се „бият“ след училище. Тази ситуация не се е променила от години. Това е така, защото... В резултат на това...”

Отборите се връщат в кръга и представят своите казуси. Дискусията се фокусира върху проблемите, възникващи от конфликта, когато в него е включено насилие от какъвто и да е вид. Какви са чувствата на групите, участващи в конфликта, както и тези на наблюдателите? Каква е средата в училището? Можем ли да кажем, че в такава среда човешките права на всички се зачитат? Кой може да предприеме действия, за да промени тази ситуация?

След дискусията участниците се връщат в своите малки групи и обсъждат решенията. Решения, които могат да бъдат постигнати самостоятелно или колективно, на ниво училищна общност, но също и от местни власти, организации на гражданското общество, медии и др. Решенията се представят от групите на обща сесия.

След това водещият може да представи на групата примери за ефективни начини за разрешаване на конфликти на основата на демократични и колективни действия, проектирани и прилагани на ниво училище с активния принос на учениците. Те могат да включват участие в спортни и образователни програми, ученически кампании, междукултурни фестивали на музиката, храните и др.; дейности, включващи родители, настояници, учители и ученици, както и други действия, осигуряващи мирни решения и насърчаващи правата на човека и приобщаването.

Оценка

Възрастова група: 13+

Цел(и): Целта е участниците да дадат обратна връзка за образователната програма, в която са участвали, да предложат промени и подобрения, да споделят положителните и отрицателни преживявания и чувства, изпитани по време на процеса, да оценят себе си и групата.

Материали: листи за оценка, по един за всеки участник

Описание: На участниците се дават пет минути, за да попълнят листа за оценка. Въпросите в листа за оценка могат да варират в зависимост от избраните дейности, нуждите на групата, времевите ограничения и т.н. Водещите трябва да изберат кои въпроси да включат или да добавят още въпроси, които смятат за подходящи. След като участниците попълнят въпросниците, групата се събира отново и всички обсъждат своя опит и чувства, правят предложения за подобрения, предлагат идеи за нови образователни програми, от които групата би се интересувала и т.н.¹²

ВЪПРОСНИК ЗА ОЦЕНКА НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ПРОГРАМА:

Частта от програмата на обучение, която най-много ми хареса, беше ...

защото ...

Какво може да се промени, за да се подобри програмата?

.....

Бях много доволен от себе си, когато...

.....

Като член на екип

Харесвам ...

Съм добър в ...

Се ангажирам да ...

.....

Програмата за мен – в скица:

Програмата за мен – с една дума:

¹² <https://www.youthpass.eu/downloads/13-62-389/ValuedByYouValuedByOthers-chap4.pdf>, посетен на 10 август 2021 г.

Кои бяха най-неприятните за мен моменти в програмата?

.....

Какво спечелих дотук с участието си?

.....

Какво остава да бъде научено и изпробвано?

.....

Има ли нещо, което съм направил в програмата, а досега никога не съм правил? Ако да, какво?

Какви са моите мисли и чувства по въпроса?

.....

Как бих описал програмата с едно изречение:

На моята баба или моя дядо:

На моя начален учител:

На продавача на хранителни стоки в квартала ми:

На моя тригодишен племенник/племенница:

В отговор на въпрос в образователно телевизионно предаване:

Заклучение

Проектът SKHC с всичките му дейности – включително настоящото ръководство – ще допринесе за овластяването на педагогическите общности в Гърция, Северна Македония и България и ще помогне за осъществяването на социалните промени, необходими за установяването на устойчива и демократична училищна култура. Чрез проекта учителите, директорите и служителите на училищата получават възможност да разберат своята значима роля и отговорност не само като носители на знания, но и на човешки процес. Ръководството подпомага непрекъснатото обучение на педагогическата общност, обогатявайки нейните познания за формални и неформални образователни методики и инструменти, насърчавайки свободното изразяване, участие и уважение сред всички членове на училищната общност. Целта му е да обучава хора, които учат заедно и си сътрудничат за укрепване на демокрацията и правата на човека.

Проектът SKHC мотивира учителите и им помогна да преразгледат съществуващите основни вярвания за ролята на образованието, и подчерта важността на активното участие и сътрудничеството между всички членове на училищната общност, ученици, учители, директори, родители/настойници, непедагогически училищен персонал, автори на образователни политики и други служители на училищата, организации на гражданското общество, местни дейци и т.н. Настоящото ръководство дава конкретни предложения за учебни програми и образователни практики по правата на човека, свързани с разрешаването на противоречията. То има важен принос за предефиниране на философията на образованието чрез наблягане на демократичните ценности и принципите на правата на човека.

Библиография

Библиография:

- ▶ Преподаване на спорни въпроси чрез образование за демократично гражданство и права на човека, Съвет на Европа, септември 2015 г.
- ▶ Kerr D., Huddleston T., Управление на противоречията. Разработване на стратегия за справяне с противоречията и преподаване на спорни въпроси в училищата. Съвет на Европа, януари 2017 г.
- ▶ Kerr D., Huddleston T., Да се научим да се справяме със спорните въпроси в училищата и другите образователни среди, Ръководство за добри практики, Съвет на Европа, ноември 2020 г.
- ▶ Schachinger C., Учебен комплект за межкултурно обучение, Съвет на Европа, ноември 2000 г.
- ▶ Silva A., Инструменти и съвети за самооценка и описание на компетенции, Youthpass, посетено на 30 август 2021 г.
- ▶ Grammati N., Makeli G., Опитни дейности за групова работа, Център за екологично образование, Макреница, 2009 г.
- ▶ Grigoriadou E., Telliou A., Училищна медиация. Ръководство за разрешаване на конфликти от връстници в училище, ANTIGONE и фондация Heinrich Voell, Гърция, 2016 г.
- ▶ Tomrouloglou I., Несъстезателни дейности и игри, Дирекция за начално образование, Солун, Министерство на здравното образование, посетено на 30 август 2021 г.
- ▶ Triliva S., Chimienty G., Образователна програма за управление на конфликти: „Аз“ и „Вие“ стават „Ние“, Greek Letters, 1998 г.
- ▶ Партньорска медиация за разрешаване на конфликти в училище, Ръководство за учители и обучаващи младежи и възрастни, H.R. Edu Services Human Rights and Education Network, 2007 г.

Уебсайтове:

- ▶ <https://pjp-eu.coe.int/en/web/charter-edc-hre-pilot-projects/the-programme/objectives>, посетен на 10 август 2021 г.
- ▶ <https://policy.hcps.org/8000/8050/>, посетен на 10 август 2021 г.
- ▶ https://www.edu.gov.mb.ca/k12/cur/socstud/frame_found_sr2/tns/tn-34.pdf, посетен на 10 август 2021 г.
- ▶ <https://poorvucenter.yale.edu/teaching/ideas-teaching/teaching-controversial-topics>, посетен на 10 август 2021 г.
- ▶ <https://taylorinstitute.ucalgary.ca/sites/default/files/Content/Resources/Teaching-Controversial-Issues/Inclusive-Practices-for-Managing-Controversial-Issues-Flinders-University-Australia.pdf>, посетен на 10 август 2021 г.
- ▶ <https://crlt.umich.edu/publinks/generalguidelines#identity>, посетен на 10 август 2021 г.
- ▶ <http://www.paidi-kosmos.gr/activities>, посетен на 27 май 2021 г.
- ▶ <https://www.uua.org/re/tapestry/youth/call/workshop8/172975.shtml>, посетен на 27 май 2021 г.
- ▶ <https://www.uua.org/re/tapestry/youth/call/workshop3/171761.shtml>, посетен на 27 май 2021 г.

Приложение 1: Проект „Споделяне на знания, справяне с противоречията в училищата на Гърция, Северна Македония и България“

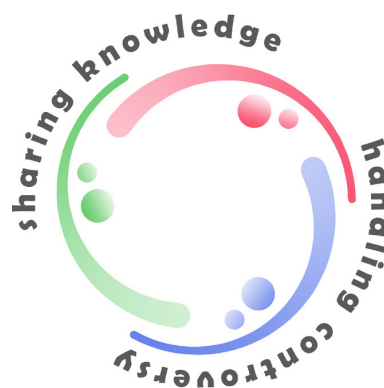
1.1: Съвместна програма на ЕС/СЕ „Демократична и приобщаваща училищна култура в действие (DISCO)“

Съвместната програма осигурява финансиране, позволяващо сътрудничество в поне три държави в рамките на Европейската културна конвенция в областта на образованието по демократично гражданство и образованието по правата на човека (ОДГ/ОПЧ). Поне една от участващите държави трябва да е член на Европейския съюз.

Всеки проект трябва да предостави информация за актуалното демократично гражданство и да спомогне за подобряване на практиките за обучение по правата на човека в страните участници.

Освен това Програмата предвижда:

- ▶ Насърчаване на дискусиите и споделяне на най-добрите практики за справяне с проблемите на ОДГ/ОПЧ.
- ▶ Повишаване на осведомеността и видимостта на ролята на ОДГ/ОПЧ на всички нива на обществото.
- ▶ Насърчаване на сътрудничеството между национални, регионални и местни власти и организации на гражданското общество.
- ▶ Допринасяне за насърчаване и непрекъснато развитие на образованието по гражданство и права на човека в Европа.¹³

1.2: Проектът SKHC

Проектът за споделяне на знания и справяне с противоречията (SKHC), който се проведе в училища в Гърция, Северна Македония и България, е част от Проектите за многостранно сътрудничество на 6-ия цикъл на програмата DISCO. Целта на проекта е да отговори на общите спорни въпроси, възникващи в трите съседни държави, и да изгради спокойна и приобщаваща училищна среда чрез съвместно

¹³ <https://pjp-eu.coe.int/en/web/charter-edc-hre-pilot-projects/the-programme/objectives>, посетен на 30 август 2021 г.

разработване и прилагане на подходящи образователни практики и инструменти в училищните общности в трите държави. За да успеят в това, трите страни партньори надграждат ръководството за обучение на ЕС/СЕ за справяне с противоречията „Управление на противоречията. Разработване на стратегия за справяне с противоречията и преподаване на спорни въпроси в училищата“.

Въз основа на предишни публикации на Съвета на Европа за справяне с противоречията страните партньори обучават местната педагогическа общност и изготвят нови образователни материали, подходящи за улесняване на учителите в горните класове на началния и в средния курс, включващи образованието по правата на човека и гражданството в ежедневната си училищна практика.

Освен това чрез дейностите по проекта училищните администратори, служителите по образователно планиране и други регионални или национални заинтересовани страни в сферата на образованието биват мотивирани и подкрепяни в насърчаването на демократично образование, използвайки методика и техники за участие в образованието по правата на човека. Основната цел на проекта е да се изгради мирна и демократична училищна среда, която е приобщаваща и в която участват всички членове на училищната общност.

По-конкретно проектът ще повлияе на образователните политики и практики чрез:

- ▶ Въвеждането на методика и практики за неформално образование в педагогическата общност, с гарантирано участие и преки резултати.
- ▶ Включването на официалните образователни органи, управлявани от Министерството на образованието в трите страни партньори, с цел гарантиране насърчаването на демократична и ориентирана към човешките права училищна култура.
- ▶ Овластяването на училищата при приемане на общ за общността оперативен модел, включващ учители, директори на училища, ученици, както и непедagogически персонал и родители, служители в областта на образованието, организации на гражданското общество, свързани с образованието и т.н.
- ▶ Устойчивостта на проекта чрез свързани образователни програми и дейности, провеждани от учители в училищата с подкрепата на партньорските НПО.
- ▶ Усецането на широката общност за важността на демократичното образование.

1.3: Партньорството

ANTIGONE – Информационен и документационен център за расизъм, екология, мир и ненасилие (партньор ръководител)

ANTIGONE е независима обществена организация с нестопанска цел със седалище в Солун, Гърция. От създаването си през 1993 г. организацията се бори активно с расизма и дискриминацията и насърчава социалната екология, мира и разрешаването на конфликти без насилие.

Основната цел на ANTIGONE е да допринесе за развитието на демократично, отворено общество, способно да гарантира достъп на всеки до достоен стандарт и качество на живот.

Организацията има следните цели:

- ▶ Осигуряване на равни възможности и третиране за всички хора без дискриминация по отношение на пол, раса, произход, социално, икономическо и образователно ниво, увреждане, възраст, религия, сексуална ориентация и др.
- ▶ Информирание и повишаване на осведомеността по въпроси, свързани с правата на човека, социалната екология и ненасилието, както и действия срещу расизма, ксенофобията и всякакъв вид негативна дискриминация.
- ▶ Подобряване на институционалната, политическата и социалната рамка за интеграция и равноправно участие на всички.
- ▶ Активно участие на хора, колективи и социални групи в дейности за насърчаване на солидарността и зачитането на многообразието.

В преследването на тези цели ANTIGONE проектира, разработва и изпълнява различни национални и международни проекти и организира широк спектър от доброволчески дейности. Организацията си сътрудничи с организации и участници, споделящи обща визия, философия и цели на местно, национално и международно ниво. С решителното участие на много членове на борда и персонала, доброволци и поддръжници ANTIGONE играе важна роля в развитието на дейности, вдъхновени от колективното и холистично виждане за хората, обществото и планетата като цяло.

Като част от тази мисия ANTIGONE изпълнява проекти, включващи, наред с останалите, професионално обучение на мигранти и бежанци, програми за изграждане на капацитет за младежи от ромски произход, програми за професионално и социално овластяване на хора на изкуството с увреждания и психосоциална подкрепа на жени, лишени от свобода. В сътрудничество с училищни общности в цяла Гърция организацията реализира различни образователни програми за учители, ученици и родители/законни настойници. Освен това тя управлява различни неформални образователни инициативи, провеждащи се не само в училище, но и в други формати като европейски младежки обмен и обучение на доброволци. Проектира и реализира интерактивни програми за обучение на възрастни в областта на социалната екология, израстването, социалното предприемачество и др. ANTIGONE участва в местни и международни мрежи, където съвместно организира и участва в конференции, фестивали и други събития. Центърът е организатор и на „Кръгла маса срещу дискриминацията“, която се провежда всяка година в Атина, предлагаща информация за социалната интеграция, правата на човека, речта на омразата и расизма. Организацията има свои собствени „Издания ANTIGONE“, както и обширна електронна библиотека, която се актуализира редовно. В Гърция ANTIGONE е официалният фокусен център на Агенцията за основните права на Европейския съюз (FRA).

Повече информация за ANTIGONE можете да намерите тук: www.antigone.gr/en.

JHR – Журналисти за човешки права (партньор изпълнител)

JHR е неправителствена, надпартийна организация с нестопанска цел със седалище в Скопие, Северна Македония. Тя е създадена през 1996 г. като неформална група и регистрирана през 1999 г., и работи активно за постигане на по-голяма прозрачност и обективност в докладването. Също така насърчава правата на децата и равенството между половете, по-доброто разбиране на правата на жените като човешки права; цели премахване на дискриминацията спрямо жените в обществото и в техните семейства и се стреми да отстоява правото на чиста околна среда.

Целта ѝ е да обединява гражданите на Северна Македония с цел споделяне на информация и насърчаване на диалога, зачитайки традиционните и морални ценности в страната, независимо от религия, език, пол.

JHR извършва дейност в осем сектора: Медии; Устойчиво развитие и околна среда; Равенство между половете; Социално предприемачество; Здраве; Младежи и заетост; Права на децата; Туризъм.

- ▶ Мисията на JHR е да помага на обществеността да научава повече и да зачита правата на човека.
- ▶ Целта ѝ е силно гражданско общество, насърчаващо уважението към участието на всички заинтересовани страни в общността, постижимо само посредством информиране, общуване, образование.
- ▶ Насърчава ценности като мир и помирение, зачитане на правата на човека, зачитане на достойнството на всеки индивид, намаляване на бедността, равни възможности, участие и насърчаване на социално отговорно поведение, професионализъм и прозрачност.

Като част от мисията си JHR реализира национални и международни проекти, обхващащи широк спектър от социални проблеми. Най-важният ресурс на JHR е големият брой доброволци, участващи в нейните инициативи, които, чрез всички дейности, в които вземат участие, насърчават гражданите да се свързват един с друг. Дейностите на JHR обединяват местните хора и бизнес общността. Младежите са една от основните целеви групи на JHR – към тях са насочени проекти, насърчаващи мира и ненасилието - основни ценности на обществото в Северна Македония и важна цел на JHR е развитието на образованието за мир чрез включването му във формалната образователна система или посредством неформални образователни програми.

JHR достига до голяма аудитория, тъй като работи и с журналисти, обучавайки ги и предлагайки им обучения за правата на жените и децата, както и семинари за опазване на околната среда, здравни

проблеми и курсове по журналистика за мир. Най-важните заинтересовани страни на JHR са нейните потребители. Чрез директна помощ и посрещане на основните им нужди, образование, застъпничество, участие и други видове подкрепа JHR има за цел да насърчи своите бенефициенти и да ги мотивира да продължават да работят за намаляване на бедността, укрепване на развитието на гражданското общество, борба за зачитане на правата на човека, против всички форми на предразсъдъци, маргинализация и дискриминация.

JHR е част от много международни коалиции и често си сътрудничи с WECF (Жените в Европа за общо бъдеще), СМС (Коалиция против касетъчните боеприпаси), ICAN (Международна кампания за премахване на ядрените оръжия), IANSA (Международна мрежа за действие срещу лекото стрелково оръжие), IFEJ (Международна федерация по екологична журналистика), GREEN ACCORD (Международна асоциация на журналистите за устойчиво развитие).

JHR е част от експертния екип на офиса на UNECE (Икономическа комисия на Обединените нации за Европа) по протокола за водата и здравето, групата на UNECE на Орхуската конвенция за достъп до информация, обществено участие и достъп до правосъдие по въпроси, свързани с околната среда; службата за транспорт на UNECE (Европейската икономическа комисия на ООН), както и UNCCD (Конвенцията на ООН за борба с опустиняването) за опазването на горите, равноправен член на UNEP (Програмата на ООН за околната среда) и активно участваща в Международната мрежа за закрила на детето ЕСПАТ.

Повече информация за JHR можете да намерите тук: www.jhrmk.org.

Център за междуетнически диалог и толерантност “АМАЛИПЕ” (партньор изпълнител)

Център за междуетнически диалог и толерантност “Амалипе” е водеща ромска организация, работеща за равноправната интеграция на ромите в българското общество. Организацията играе централна роля в организирането на ромското гражданско движение и се застъпва за интеграция преддържавните институции. Център “Амалипе” е член на Обществения съвет на МОН, Националната пациентска организация, Европейското женско лоби и др. Председателят на организацията Деян Колев бе избран за представител на ромските неправителствени организации в Комитета за наблюдение на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“, 2014 – 2020 г.

Визия:

Център “Амалипе” вярва в равноправната интеграция на ромите в обществото, основаваща се на запазването на ромската идентичност и модернизирването на ромската общност. Познаването на собствената история и култура на общността е важен фактор за повишаване на нейното самочувствие. Въвеждането на граждански ценности и развитието на гражданско лидерство в ромската общност ще спомогне за преодоляване на социалното изключване и маргинализация. Ромските организации, работещи на местно и национално ниво, са катализатор за модернизирването на общността като цяло – изразяват нейните потребности и могат активно да участват в промяната на съществуващите политики, нагласи и предразсъдъци спрямо ромската общност, заложили в институциите и обществото като цяло.

Мисия:

Мисията на Център “Амалипе” е да насърчава активното участие на ромите в социалния живот на България, овластяването на ромската общност и постигането на равен достъп до:

- ▶ качествено образование и други ресурси.
- ▶ качествени здравни и социални услуги.

Подход:

За постигане на тези цели Център “Амалипе” използва:

- ▶ Иновативни методи и практики на местно ниво.
- ▶ Редовен мониторинг, обратна връзка и застъпничество за постигане на промени в съществуващите политики, свързани със социалното приобщаване на ромите.
- ▶ Систематизиране на практическите резултати на различни организации и включването им в националните политики за постигане на ефективни резултати в интеграцията на ромската общност.

- ▶ Мобилизиране и организиране на гражданския капацитет на ромската общност за осъществяване на съвместни действия за успешна интеграция.
- ▶ Застъпнически дейности за сформирани на устойчив модел за интеграция на ромите чрез прилагане на политика на добри практики, тествани на местно ниво.

Дейност:

В момента Център „Амалипе“ работи по над 20 проекта в областта на образованието, здравеопазването, предоставянето на социални услуги и подпомагане, финансирани от Европейската комисия, Оперативни програми, Тръст за социални постижения, УНИЦЕФ и др. Център „Амалипе“ работи с мрежа от над 250 училища в цялата страна за намаляване на процента на отпадане от училище, въвеждане на межкултурно образование, насърчаване на ученето през целия живот в ромската общност и подобряване на образователния статус на ромите. Съществена част от тази дейност е насърчаването на ромските родители да вземат активно участие в училищния живот, превръщайки училището в център на общността. Организацията е създавала 14 центъра за развитие на общността, насърчаващи самоорганизацията на ромската общност в шестте региона на България. Всеки един от тези центрове работи с мрежа от местни общностни групи и има образователни медиатори, наети от организацията или съответните училища и общини. В момента в Център „Амалипе“ работят близо 30 образователни медиатори. Успоредно с това Център „Амалипе“ подпомага работата на над 250 образователни медиатори, назначени от училищата в мрежата „Всеки ученик ще бъде отличник“.

Освен това Център „Амалипе“ си сътрудничи с много ромски и неромски организации от цялата страна, организирайки съвместно с тях дейности в различни области като образование, здравеопазване, социални услуги, провеждане на застъпнически кампании за интеграция на ромите и др.

Повече информация за Амалипе можете да намерите тук: <http://www.amalipe.bg>.

1.4: Проблемът

Трите граничещи държави са изправени пред сходни проблеми по отношение на преодоляването на негативните стереотипи, нетолерантността и дискриминацията. Като решение могат да бъдат приложени много добри практики за насърчаване на неформалното образование за демократично гражданство и образованието по правата на човека. Развитието на демократични компетенции е ключов елемент за създаване на приобщаваща и подкрепяща среда в училищата на балканските страни Гърция, Северна Македония и България, където високите нива на нетолерантност и дискриминация все още са голям проблем на национално ниво.

Партньорството бе създадено за разработване на съвместна целенасочена интервенция за предотвратяване и разрешаване на конфликти, включващи насилие, дължащи се на противоречия в училищната общност, с акцент – но не само – върху омразата, възпроизвеждана между Гърция, Северна Македония и България. Заключениеето на основа на дългогодишния опит в работата с училищата е, че все още има високи нива на насилие в училище поради предразсъдъци. Управлението на противоречията може да бъде активирано като част от образованието по човешки права и гражданство, подходящо за превръщане на училищните общности в безопасни и приобщаващи пространства за себеизразяване, общуване и сътрудничество.

Стереотипите и предразсъдъците в много случаи се изразяват от учители (главно по отношение на пол, сексуална ориентация, националност, раса и т.н.) и продължават да се възпроизвеждат, без да им се обръща внимание. В огромното си мнозинство членовете на училищната общност са запознати със случаи на насилие в училище, но избират да не действат, тъй като вярват, че „някой друг трябва да го направи“. Освен това учениците, които нападат своите връстници, са били на свой ред нападани в училище (порочен кръг на насилието). Тормозът и насилието в училище поради предразсъдъци са реалност във всяка училищна среда и трябва да бъдат предотвратявани и разрешавани чрез мирно общуване и по демократични начини.

Вземайки предвид ситуацията, която е често срещана и в трите страни партньори, проектът SKHC е възможност за учителите да бъдат обучени в разпознаване на спорните въпроси в училищната среда и да образуват своите ученици, използвайки образованието по правата на човека като възможност за сближаване на членовете на училището. Проектът е актуален, особено в днешно време, в период, когато взаимната омраза сякаш нараства. Необходимо е да се задълбочи моделът ученик-родител-

учител, за да се повиши ангажираността на всеки към образователния процес. Проектът ще подкрепи включването на учениците в местните училища и също така ще насърчи родителите и учителите да работят заедно за предотвратяване на изключването. Дейностите по проекта ще допринесат за развитието на приобщаваща училищна среда, свободна от конфликти с насилие, където ученици, учители, семейства и местна общност ще могат да разрешават конфликтите по мирен начин, демократично и при спазване на човешките права. Негативните стереотипи, отравящи отношенията между ученици, директори и учители, са част от сериозен проблем, който трябва да бъде преодолян.

Трите НПО по проекта имат силно присъствие в училищните мрежи на трите граничещи държави и следователно имат значителна застъпническа роля за интегриране на образователните политики и неформалното образование в обществената образователна услуга. Неформалното образование е един от най-ефективните методи за включване на всички деца, младежи и възрастни в образователния процес на равна основа и може да спомогне за промяна на техните поведенчески модели, мотивация, общуване и идеи. Трите НПО ще поддържат контакт с участващите училища, ще преоценяват редовно ситуацията и ще общуват периодично с училищата и съответните заинтересовани страни, за да проверяват и проследяват резултатите, промените и подобренията.

Чрез опита, натрупан в този проект, участващите НПО популяризират принципите на образованието по правата на човека и гражданството като ефективно средство за справяне с противоречията. Заинтересованите страни от образованието в различни области и региони ще сформират мрежи и ще проектират и прилагат съвместно дейности за демократично гражданство и права на човека. Резултатите от училищните семинари ще бъдат представени на заключителна конференция и ще бъдат направени изводи кои са най-добрите практики, вдъхновявайки по този начин аудиторията, състояща се от преподаватели, да прилага тези практики в собствените си училища.

1.5: Цели

- ▶ Неправителствени организации от Гърция, Северна Македония и България разработват обща методика на участие и инструменти за образование по правата на човека и справяне с противоречията в местните училищни общности.
- ▶ Местните педагогически общности и националните администратори, директори на училища и учители в трите страни биват овластени в усилията им да се справят с противоречията в училищата и да прилагат на практика неформалното образование по правата на човека.
- ▶ Местните училищни общности осъзнават значението на правата на човека при управлението на спорните въпроси.
- ▶ Неформалното образование по правата на човека се превръща в основна практика на преподаване в трите страни.

1.6: Целеви групи

Основните целеви групи на проекта са учители в началния и средния курс на обучение и директори на училища в Гърция, Северна Македония и България. Проектът е насочен и към лицата, вземащи решения в образователното планиране, училищните администратори, педагогическите съветници, училищните психолози, образователните медиатори, образователните експерти и всички други заинтересовани страни в образованието на всяка страна.

1.7: Продължителност

Проектът започна през март 2021 г. и ще завърши през ноември 2021 г.

1.8: Основни дейности

- ▶ Ръководството за обучение „Управление на противоречията“ е съставено на гръцки език и се превежда на македонски и български език. То е отпечатано и широко разпространено в образователните общности в Гърция, Северна Македония и България.

- ▶ Осемчасовата учебна програма, базирана на ръководството „Управление на противоречията“, е разработена съвместно от образователните експерти на партньорските организации по време на 4-дневна среща. Тази обща учебна програма взема предвид местните условия, политиките, противоречията, съществуващите добри практики, очакванията и нуждите на трите държави.
- ▶ Двадесет и четирите осемчасови онлайн обучителни семинара за педагогическата общност са организирани в различни географски региони на трите партньорски страни (8 в Гърция, 8 в Северна Македония, 8 в България).
- ▶ Настоящото образователно ръководство е изготвено на четири езика (английски, гръцки, македонски, български).
- ▶ За всяка страна са разработени три електронни инструмента (по един за страна партньор), включващи информация за справяне с противоречията, както и педагогически материали, свързани с образованието по правата на човека.
- ▶ Информация за дейностите по проекта и съдържанието се разпространяват на уебсайтовете на партньорите и в профилите в социалните мрежи, както и чрез статии, интервюта и др.
- ▶ Провежда се едно заключително събитие за работа в мрежа и разпространение на резултатите между трите страни партньори.

1.9: Очаквани резултати

Очаква се реализирането на проекта да окаже положително въздействие върху развитието на едно по-демократично и приобщаващо училище, управлявано съгласно принципите на правата на човека и мира.

- ▶ Учителите в различни региони на Гърция, Северна Македония и България се обучават за справяне с противоречията чрез образователни дейности и инициативи по правата на човека.
- ▶ Участващите учители в дейностите по проекта SKHC предлагат програми, свързани с правата на човека в своите училища в опит да подготвят основа за справяне с противоречията по демократичен и приобщаващ начин.
- ▶ Децата и юношите се учат как да предават своите чувства и мисли демократично и мирно сред групите на връстниците си, постепенно превръщайки се в активни демократични граждани.
- ▶ Служителите в областта на образованието, администраторите и други заинтересовани страни в образованието, свързани с образователното планиране, получават шанс да разберат значението на образованието по правата на човека и да настояват за неговото въвеждане в официалните учебни системи на Гърция, Северна Македония и България.
- ▶ Местните училищни общности участват активно и стават по-отворени за сътрудничество с местни организации на гражданското общество, местни и общностни дейци и т.н.

Настоящото образователно ръководство има за цел да мотивира и улеснява учителите в началните и средните училища, директорите на училища и образователните администратори в усилията им за насърчаване на инициативи за приобщаващо образование по правата на човека и като средство за справяне със спорните въпроси, присъстващи в училищните общности. То е инструмент, който може да допринесе за създаването на училищна среда на взаимно уважение, равно участие и приобщаване, както и за постепенното развитие на нова училищна култура, основаваща на принципите на правата на човека, демокрацията и мира между всички членове на училището.

BUL

Съветът на Европа е водещата организация за защита на правата на човека на континента. Той има 47 държави-членки, сред които са и всички тези които членуват в Европейския съюз. Всички държави-членки на Съвета на Европа са подписали Европейската конвенция за правата на човека, договор, предназначен да защитава правата на човека, демокрацията и върховенството на закона. Европейският съд по правата на човека следи за изпълнението на Конвенцията в държавите-членки.

www.coe.int

Държавите-членки на Европейския съюз решиха да обединят своите знания, ресурси и съдби. Заедно те изградиха зона на стабилност, демокрация и устойчиво развитие, същевременно запазвайки културното многообразие, толерантността и личните свободи. Европейският съюз се ангажира да споделя своите постижения и своите ценности със страните и народите извън своите граници.

<http://europa.eu>

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE